

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © Budapest, november hó 8. © —

Krónika.

Husz fillér.

— nov, 6.

A népkonyhától, ahol husz fillérért meg lehet ebédelni, egy kissé messze kerültem. Az *Otthon*-ban ur vagyok, mert nem tiz, hanem ezer koronára van szükségem, ha megszörülök. S ennél fogva duplasoros lett a mellényem és gögös a lelkem. Lenézem a szegénységet s nem ismerem el, hogy a sarki koldus között és közötttem ne volna különbség.

És nem ismerem el, hogy közöttem és gróf Igymegy között: nincs különbség, akinek Budapesten palotája, hét birtokán hét palotája és Párisban francia szeretője van. Az ilyen ember egészen más ember, mint én, ahogy más állat a béka és más a kigyó, más a tyúk és más a sas, noha ama kettő egyaránt hüllő, ez meg egyaránt madár.

Minden teremtet lélek és lélektelenség a táplálékától és tartózkodása helyétől függ s érthetetlen badarság állítani, hogy a palota-élet ugyanazt a kreaturát neveli, mint a bérházak akármelyik urasági lakása, vagy a Tüzoltó-utczában ugyanaz a lélek nevedkedhetik, mint a Szabadság-téren. Tisztelettel meghajlok a palota-lakó előtt, hogy lenézhessem az odu-lakót, aki viszont előttem hajol meg tisztelettel, nem meggyőződésből ugyan, hanem gyávaságból és számításból. Ha odalent volnék, én is gyávaságból és számításból hunyászkoznék meg, de így áldom sorsomat, amiért mindennapos tiszta szalvétával ajándékozott meg, amivel akkora szellemi felsőbbség is jár, hogy gyávaság és számítás nélkül, tiszta igazság szerint tisztelettel utat nyissak a nálamnál gazdagabbnak.

Azok a gazdagok egytől-egyig kitünő emberek, bármilyen svihákok legyenek is esetleg. Csak egy hibájuk van: azt hiszik, nekik nem szabad átlátniok azt, hogy különbek vagy legalább, hogy mások. S aki közülök a közéletbe keveredik, egy-egy Serenissimus. Hogyan lehetséges az, hogy egy milliós jövedelmű főúr itéletet mondhasson arról, mennyiből élhet meg a tisztviselője? Ezért és nem a közmondásos smuczigság miatt fizetik a főúrnak olyan rosszul alkalmazottaikat. Csak úgy szabják meg annak életszükségleteit, ahogy én kimérem a kanárimadarunknak a porcióját. Sohasem ettem az abrakjából, mégis én szabom meg, mit, mennyit kapjon. S a

főúr sem élt soha kétszobában, tehát ő is azt hiszi, hogy az ilyen fajta ember kevéssel beéror s nyujt neki kevesebbet, mint amivel beérheti.

*

Mindez nem tartozik a tárgyhoz. A tárgyhoz az a husz fillér tartozik, melynek meg nem kapása esetén a hazai diurnista-kar deczember 1-én sztrájkba lép. Szentséges Isten, nagyságos, méltóságos és kegyelmes urak, értik önök ezt? Emberek nagy tömege harczba indul napi husz fillérért. Amennyit a korcsmában odavetnek a pikkolónak, amennyit ötször, hatszor, tizszer odavetünk a villamosvasutársáságnak, ami egy szinlap ára, a kapupérez minimuma, aminél kisebb pénz nem is pénz az önök bugyellárisában. S kicsi emberek nagy sokaságának ez a husz fillér a harczai pálma, exisztenciájuk feljavítása, napos gondjaiknak elosztója. Napi husz fillérral több! Hogy lehet ezt a husz fillért elosztani a lakás, az élelem, a ruházat és a multság között? Melyiken lendit, hol nyujtja a jobbletet? Nagyságos ur, ha önnek naponta husz fillérral több volna a jövedelme, hol érezné meg annak kellemetességeit?

Hát sehol. Mi nem tudjuk, hogy micsoda husz fillér: Csak azt, hogy együttvéve ezekből a husz fillérekből mekkora milliós teher áll elő az államra. S akkor kialakul a vélemény: a diurnista könnyebben nélkülözheti a husz fillért, mint az állam a tiz milliót. S ez annyira világos, hogy a diurnista nem kapja meg a husz fillért s érthetetlen, hogy e koldus semmiségbe miért is kapaszkodik a sztrájknak erejével?

És én sem tudom, hogy mi az a husz fillér egy embernek, vagy egy családnak, csak gögös jómódúságomban szörnyen lenézem ezt az emberfajtat, melynek ilyen aspirációi vannak. Uristen, micsoda kicsi teremtesek is ezek! S nem tudom elképzelni, hogy egy diurnista épp oly határozottan beszélhessen első személyben magáról, mint a kegyelmes gróf ur, s nem értem, hogyan fejlődhetek ki a vademberek állapotából, amelyben a bunkótulajdonos csakugyan harmadik személyben beszélt magáról, mert annyira kicsinek érezte magát, hogy nem is identifikálta magát önönmagával. Nem tudom elképzelni, hogy az olyan szerencsétlen nulla is csak félreugrik a robogó autómobil mellől, mint egy ur vagy uriaszony? Hiszen az ő élete sokkal kevesebbet ér, mint amazé, s mégis egyenlően féltik. Ez az egyenlőség is vérlázító. A diurnista tulbecsüli magát, neki nem szabad az életét féltenie.

Mint a vámszedő, verem a mellemet: hála neked, ó Istenem, hogy nem olyannak teremtettél. A biológia primitív tudomány még, nem tudja kimutatni, hogy kenyérből és krumpliból nem lesz olyan emberhus, embervér, mint a pástétomból, halból és vesepecsenyéből. Nem tudja kimutatni, de én hiszem, hogy úgy van, hogy az én húsrostjaim különbek a krumplievőénél s az arisztokratái különbek az enyéimnél. S húsrostokból áll elő a lélek is, az érzés és a gondolat, s a piktura is, a zene is, a drámairás és a nagy politikai művészet is végső elemzésben attól függ: mit eszik az ember, vagy mit eszik a nemzet. S minden nyugati nemzet sokkal jobbakat evett, mint a magyar, ezért vitte előbbre a kulturáját is.

Ezért látom véres igazságtalanságnak, hogy a szegény diurnista nem kapja meg a husz fillérjét és balga érzégsnek, hogy megkapja-e a szavazati jogot, mert irni és olvasni tud. Nem teljes értékű ember az, akin husz fillérrel lehet segíteni. Diurnista-pénzből nem lehet olyan jól táplálkozni, hogy az ember politikai véleménye érett és fejlett lehessen. Ezt az emberi jogot előbb ki kell érdemelni jobb táplálkozással. Nem bableves és tormás-virslis, hanem legalább főtt marhahus kell a politikai jogosultsághoz. Mit ér egy bableves-lélek? S miért legyen annyi sulya egy disznómáj-meggyőződésnek, mint egy rákpörkölt-szavazatnak? Az igazság utban van s szemem a jövőbe lát. Fogunk még annyira előrejutni az igazság megismerésében, hogy visszajutunk a középkorba.

Kóbor Tamás.

Elveszett napok.

Az est homálya hull rám szeliden,
Mind mélyebb-mélyebb a csend és az árnyék,
Csak a szívem zajong, csak a szívem.

Vágy, álom, emlék, mit a nyügös nappal
Örvényes mélyibe zavart,
Felszinre tör panaszos dallal.

És sir a lelkem, sir utánatok
Ti szintelenül, daltalanul elszállt,
Igába hajtott, eladott napok.

Ó, elveszett napoknak sokasága —
Hány édes hajnal hasadt rám hiába,
Hány percznek maradt tépetlen virága!...

Mind mélyebb-mélyebb a csend körülem,
Csak a szívem szól egyre hangosabban,
Csak a szívem, csak vádoló szívem...

Kún József.

Többet ér, ha az embernek jó állandó jövedelme van,
mintha elbájoló.

*

A jótékonyság nagy csomó bünt teremt.

Wilde Oszkár.

A sétapálcza-erdő.

Írta: SZINI GYULA.

A kis Tamás, ez a hat éves csöpp emberke már az első pacsirtaszóra felébredt. Kék szeme olyan tágra nyílt, hogy behunyásáról többé szó sem lehetett.

— A sétapálcza-erdőbe akarok menni — szólt határozottan és mindenáron fel akart öltözködni. Még abba is készséggel beleegyezett volna, hogy veszedelmesen tekervényes fülekagylóját menten kimossák. Pedig ez volt reggelenként a réme.

— Piroska még alszik — csitították. Erre Tamás valamivel nyugodtabb lett, mert tudta, hogy Piroska végre is fel fog kelni és mint megígérte, el fogja őt vinni a sétapálcza-erdőbe.

Nyitott szemmel erről a csodálatos erdőről kezdett álmodozni. Milyen is lehet az? Ott terem az a csontnyelű, golyafejű pálcza, amilyent az apja visel; ott nő az a vaskos, tigrisszinű bot, amelyre a nagyanya támaszkodik, ott fakadnak a fekete pálczák, amelyeknek a nyakán ezüstvirág, csontgolyó, vagy égszinű drágakő nő ki. Hogy susoghat, csilloghat mindez és csak le kell őket metszeni! És kis bokrokban ott vannak együtt a gyermekek pálczikái. Lófejú, piros kutyafejú, madárfejú pálczikák, amik közül némelyikbe bele lehet fujni, hogy úgy füttyüljön, mint a rigó. Elszédült belé, ha arra gondolt, hogy a sok közül melyiket fogja választani.

Piroska ezalatt fölkelt, felöltözött és sietett be a kis álmodozóhoz. Az már ott állt a kis ágyában és a legkinosabb mütéteket, amilyen a mosdás, a törülközés, a fésülés: hősies elszántsággal türte. Épp pisze orrát és csöppnyi vastag ajkát mosták nagy spongyával úgy, hogy alig jutott szóhoz.

— Megyünk a sétapálcza-erdőbe? — kérdezte, amint lélekzethez jutott.

— Ha jó leszél, szépen felöltözzöl és megreggelizel, mindjárt mehetünk — felelte Piroska, a Tamás hajdon testvérenéje.

Igy történt, hogy egy negyedóra múlva Tamás már a szép kék bársonyzekéjében ment a híres sétapálcza-erdő felé. Szántóföldek közt mentek, a táblákban fűrjek bujkáltak és csipogtak, a susogó, nedves, zöld buzahullámokról épp akkor szikkadtak fel az utolsó harmatcsöppek. Még tiszta volt a reggel, amilyennek a nap csókolta fel szüzi álmából.

Piroska arra gondolt, mikor a csöpp és komoly emberkére pillantgatott, hogy milyen szép dolog ilyen világos és nagy gyermekszem előtt megnyitni a világ ismeretét. Hogy amikor az erdőbe fognak érni, mint fog a kis buksi csodálkozni, ha nem látja a sétapálczákat. Akkor aztán szépen meg lehet neki magyarázni, hogy: lásd, kis bölcs barátom, erről a leveles ágról csak le kell fosztani a leveleket, le kell hántani a hancsot és készen van a friss pálcza, amelyet az esztergályos kicsiszol, a festő megfest, az ékszerész arannyal, ezüsttel vagy drágakővel csinosít. Mennyi mindent lehet tanítani ilyen szép, nyugodt, nyári reggelen! Felvilágosítani van olyan öröm, mint felvilágosodni.

Az erdő szélére értek és gyér fák közt jártak. Am egyszerre sűrűsödni kezdett, mély árnyékok tátongtak mindenfelől a fák között, izgalmas nesz támadt a bokrokban és egy éles, vékony hang füttyös jelt adott. Tamás összerezsent.

A vészjel megismétlődött és Tamás nem mert többé egy tapodtat sem mozdulni.

— Ne félj, Tamás, — intette Piroska — hiszen tőled félnek. Az erdőben már nincsenek veszedelmes

állatok, hanem csak apró, szelid mókusok, bánatos őzikék, amelyek akkor is megijednek, ha ilyen kis embert látnak, mint te. Jelt adtak egymásnak, hogy meneküljenek.

Tamás bátrabb lett, kivált mikor száz lépésnyi ut után a fahegyek közül beömlött a nap sugárkévéje és eleven, aranyos szőnyeg terített az utra. Még a kis Katicza-bogár sem félt, hanem ötpettyes szárnyait zirregtette a levegőben. Kis ember jobban a lába alá lát és Tamás nem győzte elkerülni a vörös hangyákat, a zománczos bogarakat, a prémes hernyókat, amelyek lassan, sütkérezve mászkáltak tágas, napos ország-utjukon.

Még mindig nem látta a pálczákat sehol.

Hirtelen lépések hallatszottak az erdőből, de erre Piroska is megállt kissé. Látszólag nyugodtan mentek tovább, de amint az ut kanyarodott, egy embert láttak, aki épp szemközt jött velük. Ez egyszerre fityörészni kezdett és az ujjai közt megpörgette — a sétatálcáját.

Tamás szeme kitérült és mereven nézett a pálczára, amely az ember kezében egy percze megállt. Szép tarka bot volt és karcsu aranyfogantyúja messziről csillogott. Tamásban hirtelen felébredt a féltékenység: ez az ember megelőzte őket és nyilván elvitte a sétatálcza-erdő legszebb hajtását. Rá akart szólni, de az ember elsurant mellettük. Tamás visszafordult utána és ekkor látta, hogy Piroska is visszanez... Az ember pedig megállt.

Tamás csak azt érezte, hogy Piroska megfogja a kezét, megrántja a karját és egyszerre elkezdnek minden ok nélkül sietni. Hátuk mögött a lépések nemhogy távolodtak, hanem közeledtek. A kis fiu hátrafordult és látta, hogy az aranybotos ember a nyomukban van.

Piroska olyan sebesen lépkedett, hogy Tamás csak szaladva tudott vele lépést tartani. Csaknem elfult a lélekzetük már, mikor Tamás egyszerre kedvetlen lett és szólt:

— Fáj a lábam. Nem bírok tovább szaladni.

Lassabban mentek és az aranybotos ember is meglapátolta a lépését, de folyton a nyomukban volt. Tamás kezdte meggyűlölni.

— Milyen szép kis fiu! — szólt az aranybotos ember és Piroska elpirult. A világért sem nézett volna hátra, hanem mereven és feszesen ment előre.

— Csak ilyen szép fiunak lehet ily szép testvére — mondta a hátuk mögött az ember. Piroska még mindig nem felelt semmit.

— Hová mennek, szép kisasszony? — kérdezte az aranybotos.

Piroska helyett Tamás felelt:

— A sétatálcza-erdőbe — mondta őszintén.

— A sétatálcza-erdőbe? — nevetett az aranybotos és mosolyogva tette hozzá: — Ó, az messze van!

Még mindig elől mentek és Piroska egy szót sem vetett vissza. Az aranybotos ember azonban, aki addig mögöttük kullogott, egyszerre Piroska oldalán termett és szólt:

— Ha megengedi, elkisérem magukat.

Piroska elfordította tőle az arcát és Tamás látta, hogy lánggal ég, mint a mezőn a pipacs.

— A sétatálcza-erdőbe mennek? — kérdezte az aranybotos és újra nevetett... Piroska nem merte a szemét felvetni.

— Én tudom, hogy hívják magát — szólt az ember a Tamás néjéhez.

— Hogyan? — kérdezte halkán a leány és a szó úgy tört elő az ajkán, mint a megrebbent madár csőrén az első félnék csirip.

— Hogy is hívhatnának ilyen pirosarcu, édes szép leánykát másnak, mint Piroskának. Eltaláltam? — kérdezte az idegen.

— Igen — hangzott a felelet immár bátrabban és Piroska végre rá mert nézni az idegen vékony, lenge, szőke bajuszára.

És az ember egyszerre beszédes lett. Elmondta, hogy Piroska haja olyan, mint a vadgesztenye, a szeme olyan, mint a buzavirág, az ajka mint a cseresznye, az orcája mint a rózsza. Tamás pedig csodálkozott, hogy ezt még eddig nem vette észre, sőt hogy most sem tudja észrevenni. A cseresznye például, amit Tamás is szeretett, gömbölyű, a Piroska ajka pedig keskeny és finom volt. Az idegen azt is elmondta, hogy amióta csak álmodozni tud, mindig olyannak képzelte el a legszebb leányt, mint amilyen Piroska. Ezt Tamás el is hitte neki, mert odahaza a szülei is, a Piroska háta mögött ezt mondták.

Már egy darab ideig mentek együtt, az idegen még folyton beszélt, amikor Tamás észrevette, hogy az aranybotos megfogja a Piroska kezét. És érezte, hogy az ő kis kacsóját is oly erősen megszorítják, hogy sirva fakadt.

— Mi bajod, Tamás? — kérdezte a leány. A csöpp embernek egyszerre eszébe jutott a baja.

— A sétatálcza-erdőbe akarok menni — szólt komoran és durczásan.

— A sétatálcza-erdőbe? — mosolygott az idegen. — No hát, kis öcsém, én elvezetlek oda.

Tamás szeme megcsillant.

Piroska arcza kissé elhalványodott.

— És mit akarsz te ott a sétatálcza-erdőben? — kérdezte az idegen.

— Sétatálczát akarok vágni.

— Ilyet, mint az enyém?

— Szebbet — felelte Tamás. Minden szavuk ünnepiesen visszhangzott az erdőben. Olykor méhdöngés vegyült bele, amint a nap egy keskeny résen beférkőzött és beletűzött egy vén, mohás fa odvába, amely körül vadméhikék raja tánczolt. Az odvas fától egy másikig a pók feszítette ki a hálóját, amelynek minden szála szivárványosan csillogott és csalogatta az arany legyeket.

— Erre, — mondta az idegen — erre tudok én nagyon szép pálczikákat.

Tamás kérdő pillantást vetett Piroskára, akinek a feje mélyen lekonyult. Az ajka remegett, de hallgatott. Bűnösen hallgatott.

— Erre nagyon szép pálczikák vannak — mondta bizalmasan az idegen.

Piroska még mélyebben hajtotta le a fejét. Az idegen megfogta a leány kezét és vitte magával mohos szálfák karcsu dereka közt. Az ág ropogott a lábuk alatt és szétszakított pókhálók foszlányai tapadtak Piroska arcához. Alázatosan és akarat nélkül ment...

Tamás szeme a sűrűségben fürkészt, a kis szive lázasan vert és a méhdöngés, mint valami mesemondó hang zümmögött a fülében. Vajjon mikor nyilik meg a sűrűség, mikor találják meg az aranynyaku, rigócsőrű pálczikát. És aggódni kezdett.

A tündérmesék szipirtyói, lidérczei jutottak az eszébe, amint a néma, sötét csalitosba meredt a szeme. Félénken nézett maga körül és egyszerre az ut szélén megpillantott egy botot. A füből szinte kiragyogott. Frissen hántott bot volt, amelyet valami vándor hagyhatott ott. A fűben ott voltak még a forgácsok és a fáról egy másik ág félig letörve, lehántva lógott alá.

Tamás szeme kerekre nyílt. Szinte kilövelt belőle a világosság, amely okos, kis agyában támadt. Tanító

nélkül is mindent nyíltan megértett. A lecke nyíltan, összefüggően ott hevert előtte a fűben.

Es egyszerre tudatára ébredt annak, hogy megcsalták. Vadul és ellenségesen nézett maga körül. Gyöngye hangja megerősödve tört ki a torkán és élesen süvített végig az erdőn, mint az őzikek vészjele:

— Piroska! Piroska!...

A csalit megzörrent, az ágak ropogtak és két széthajló bokor közt megjelent Piroska. Tamás megdöbbsent a nénje arcától. Fel volt az dulva, mintha vékony korbácsütések szántották volna, zilált haján a konty félrebillent, szeme félig le volt hunyva, mintha álmodnék. Egy tüskés ágon fennakadt az alja és látszott vékony lába, amely remegett, mint az őzike bokája. Csak az aranygombu botot nyujtotta, a szava csupán lihegni tudott:

— Várj... mindjárt itt... nesze addig itt az aranybot... Keresünk másat... másikat...

Otthagytta a botot és megbotolva, tántorogva indult vissza a sűrűségnek. Tamás nézte az aranybotot, a szeme szikrázott. Felkapta a pálczát és utána szaladt a lánynak. Végighuzott gömbölyü hátán.

Az ütésre a leány derekában visszafordult, visszacsavarodott és megpillantotta a Tamás nagy, mély szemét, amelyből a köny csak úgy patakzott.

— Tamás! — szólt meghökkenve és végigsimitotta a maga égő homlokát. Hütötte a kezével lán-goló orcáját. Hirtelen az aljához kapott és lesöpörte.

— Dobd el azt a botot — szólt halkán. — És menjünk... — Elkezdték visszafelé szaladni, haza.

Merlin.

Én vagyok Merlin, a bűvész, a mester,
Ki érti a rózsák illatát,
Zsongó haboknak titkos csobbanását,
Légben keringő madarak dalát.
Mi más halandó földi lénynek
Örök sejtés, megfejthetlen talány:
Nekem nyitott könyv rózsailat és dal,
Tudom mit értsek a habok szaván.

Ertem a szived rejtett dobbanását,
Bár mást beszélnek a félénk szavak.
Éjféle órán, a kiáltó csöndben,
Mikor a légben villik szállanak,
Társul szegődöm én a szellemekhez
És álmaidat titkon meglesem,
Amikor alszol, akkor kényszerítlek,
Hogy tégy valódi vallomást nekem.
Nappal, ha látnak, egymásra se nézünk,
Ámitjuk egymást, dacból nem hiszünk,
De éjjel, éjjel, kísérteti órán,
Csak összedobban ismerős szívünk.

Sokszor vagyok, hogy fergegetes éjen
Azt hiszem mégis: elvesztettelek
S amig miattad féltések gyötörnek
S amig párnámra forró könny pereg,
Eszembe jut, hogy én vagyok a mester,
Varázsvesszőmet kezembe veszem
S az éjbe dörgöm a neved viharzón,
Végigsuhintok a természetben,

Hogy mást ne zugjon az erdők zugása,
Hogy mást még a szellők se zengjenek,
Hogy a mindenség egy szót mennydörögjön,
A te varázsos, magasztos neved!
Mint macska csuszom lopva ablakodhoz
S ábrándjaidból lelked felverem,
Te felriadsz, remegve, félve hallod,
Hogy odakünn a rónán, bérczezen
Tombol, viharzik az egész természet,
Patakmoraj, felcsapkodó habok,
A mennydörej, villámok villanása,
Álmukból felvert, vad, szilaj dalok,
Mind ott keringnek ablakod renetve,
Mind oda gyűlnek a szelek
S madárcsicsergés, erdők mormolása,
Mind féktelen, nagy, szent himnuszszá válva,
Egyet dalol csak, a te nevedet!

Vajtkó László.

Apró balkanizmusok.

— Uti jegyzetek. —

Belgrád:

A szerbek, ha még oly harcziások is mostanában, a militarizmus lényegét édes-kevésé ismerik. Nem tudják, mire való a katonaság, és babonás félelemmel irtóznak a hadügyi költségektől. Tehát nem költenek hadseregére. A legénység uniformisa toldott-foldott, és olyan sokszinű, mint Európa politikai térképe. Czipője nincs a katonának, hát bakkancs helyett booskorban jár, meg papucsban. Ellenben a tiszték annál elegánsabbak. A toalettjük olyan korrekt, hogy attól ugyan bármely perczben betörhetnének a konakba. Mindig udvarképesek. Mindig konakképesek. Sőt ezenkívül még minden egyébre is képesek... *God save the King!*

*

Alacsony, földszintes házak között, formátlan téren van az Obrenovics Mihály lovasszobra. Olyan nagy szobor, hogy Pesten is elkelne... És hogy a kómi-kus voltához szó se férjen, azért a lónak farka alatt van bevésve a felírás, kinek emlékét örökíti meg a kegyeletnek ez a monumentuma. Ilyen perverzítás csak szerb szobrásztól telik.

*

Elegánczai dolgában nagyon találékonyak a belgrádi hölgyek. Emlékeznek még a Charlotte-kalapok divatjára? A legolcsóbb kalap a világon. Forint ára csipke, két drótkarika, ennyi az egész. Tetszetős viselet, de Páristól Pestig az asszonyok hamar letettek róla, mert túlságosan hozzáférhető volt a kis midinette-ek számára is. És Belgrádban? Itt, ahol a legkaczerabb midinette is födetlen fővel jár, az elegáns asszonyoknak nem kellett lemondaniuk a Charlotteról, sőt még olcsóbbá tették, mert — papirosból készítenek kalapjaikat. Zizegő papírtömeg födte az idén nyáron a belgrádi hölgyek hajkoronáját.

*

A belgrádi nemzeti színház repertoárja olasz verista drámákból és magyar népszínművekből táplál-

közük. Verga és Bracco ide ad találkát Szigeti Józsefnek és Szigligeti Edének. Két ízben voltam a színházban, egyik estén a Parasztszünetet játszották, másik estén a csikóst. Két különböző darabot láttam, sőt különböző színészeket, de ugyanazokat a jelmezeket, és közönséget — egyáltalán nem.

*

Elmentem az egyetlen belgrádi orfeumba, a Boulevard ba. A szállóbeli pinczérem küldött, azt mondta; oda jár az arisztokrácia. Kíváncsi voltam rá. A nézőtéren azonban alig lézengett husz ember; tiszték, úgynökök, szatócsok. Nem irok az orfeumról, csak egyet: egy magyar énekesnő is szerepelt, Bátor Tercsi néven lépett fel. Szent Isten, ugyanaz lenne-e, aki valamikor Hős Terka név alatt Pesten volt népszerű? Ha a kettő azonos, végre feleletet kapnak azok, akik töprengve kérdik, hogy apáink öröme, Hős Terka hová lett? ... Azt hiszem, ide vetette kalandos életének sodra, itt él Belgrádban, megtörve bár, de fogyva nem, sőt mi több: dalolni, tánczolni se szégyel.

*

Panaszkodom a pinczérnek, hogy a nézőtéren nem volt egyetlen arisztokrata sem. Mentegetőzve felelte: — Bocsánat, elfeledtem... Amióta mozink van, az arisztokrácia inkább oda jár.

Szófia:

A régi, piszkos török fészkeknek romjain újraépült, pezsgő életű, modern város. Villamos világítás, villamos közlekedés. Minden megállónál leszáll a kocsiról a tramway kalauza és kolomppal a kezében öt percig harangozik. Beharangozza a környékről azokat, akik netán fel akarnának szállni.

*

Modern paloták között, a piactéren, gyönyörű mecset. Emléke a török uralomnak, és egyben nagyszerű meglepetés a nyugatról-jöttnek, aki a falanszter-paloták között egy miniatűr Berlinben érezi magát. Amikor a mecsetet nézem, formáinak szépségét, elegáns karcsúságát, odalép hozzám egy ur, bemutatkozik: ő képviselő, látja, idegen vagyok, és ezért kötelességének tartja, hogy mentegetőzzék a mecsetért... A városépítési programmba már felvették, hogy lerombolják ezt az ócska épületet, és egy gimnáziumot építenek a helyébe... Milyen kár! Egy középkori csoda helyébe inkább egy szürke gimnáziumot! Keleten vagyok-e, vagy Nyugaton?...

*

És büszkék a színházuk épületére. Nagy garral emlegetik: Fellner és Helmer tervezte. Persze, persze... Hogy rögtön ki nem találtam. Ez a sablónos színházstílus... A bécsi építésziparos cég ötvenegyedik színháza ez. A másik ötvennek vagy a fele Magyarországon van elszórva.

*

Az izgalmak kezdetén voltam Szófiában, a török-bolgár incidens idején, amikor Gesovót, a konstantinápolyi bolgár ügyvivőt hazaszólitották... Naponként láttam ezt a Gesovót. Ott feszített az utczákon, elegáns

zsakokban, párisi cipésztől való hegyes cipőben, czilinderesen, vidáman, a nyakkendőjében mogorónagyságu gyémánt. Nézett jobbra, nézett balra, járt peczkésen és mégis fürgén. Kalapbillentéssel nyugtázta a köszöntéseket, ellenmosolylyal revanzsálta a szófia szépek mosolyát, és vidám volt, vidám, ajkáról le nem tűnt a derű. Duzzadt fehér bajuszát öntelten pödörintgette, és tudta, hogy Szófiának ő a primadonnája. A napi fellépti díja — frais de déplacement címén — száz frank, és ezért az összegért már csak lehet vidám az ember... Még most is magam előtt látom, amint szembe jön velem az utcán. Jé, de kedves. Nézzék: tánczlelésben közelit. Ezek a diplomaták! Ezek a diplomaták!

Várna:

Várnának vagy a fele még a régi, török város. A másik fele új, modern, széles uttestek, kétemeletes paloták. A török része a megkapóbb, deszkából való, alacsony épületeivel, amelyek az emeletük daczára is olyan aprók, mint a szinpadi kasirozott házak, ahol Romeo a fejével veri a balkont, amikor az utcáról feleseng Juliának... Szeretem azt a zeg-zugos török-negyedet, a szines nyomorával, bölcs megadásával, amely szerénusan mosolyog ki minden szögelletéből. Néhány anxi-képét szeretném megvenni. Boltról-boltra járok, de sehol sem kapok képes lapot ennek a negyednek pittoreszk rajzával. Végül az egyik kereskedő megmagyarazza: a városi tanács, mert szégyenli ezt a negyedet, nem engedi, hogy képes kártyák kerüljenek róla forgalomba, és így a nagyvilág megtudja, hogy Várnában ilyen is van. A képes lapok csak az új városrészeket ábrázolhatják, a csinosakat, jól fésülteket, ahol felsővezeték villamos is jár.

Konstantinápoly:

Mihelyt a kikötőbe ért a hajó, hozzám ragadt egy idegen, őszszakálu, és a legapaibb hangon jelentette ki, hogy három napig most már meg se válunk egymástól, ő az én Gondviselése, mert ő a dragomán. (Idegenvezető.) Atyám és pártfogóm. Nélküle nem boldogulhatok. A Gondviselés napi tiz frankba kerül.

És hogy a becsületességével tüntessen, rögtön a vámnál hajbakap a podgyászfordómmal, aki két piaszterral többet mert kérni. Ez a két piasztér az embernek egész kis vagyona kerül, mert végül mégis csak ki kell fizetni, aztán meg amíg a veszekedés tart, undok cigányasszonyok, fehérszakálu vén törökök nyüzsgik az embert körül, és mint a velszi lakoma az átkait, zugták a fülembe siránkozásukat:

— Baksis... beau mossié... baksis... baksis...
Ilyenkor szórni kell a pénzt.

*

Aztán végül kerül kocsi, és elindul a szálloda felé. Megvannak a málhák? Meg. A dragomán is? Meg. Hála Istennek. A kocsis belehajt a tömegbe, pattogtat az ostorával, és kiabálja:

— Aide! Aide! (Állj félre!)

...Félek, míg a hotelhez érünk, száz embert letiportunk. Nekik mindegy. Nem tér ki a kocsi elől senki. Jó szerencse, hogy legalább a kocsis kerüli ki az ácsorgókat ügyesen, okosan.

Adorján Andor.

Krónika II.

A kolduló császár.

— nov. 6.

Németország görcsökben fetreng s ezalatt a trónörökös új kezelőgombokon törli az eszét, a császár megvadakat üldöz valamelyik osztrák erdőségben. A harmónia tehát tökéletes a német nemzet és a Hohenzollern-dinasztia közt. A nemzet uralkodója és trónörököse együttérez a néppel, aminek dokumentálására éppen most ásták ki a statisztikai hivatalok aktáiból, hogy II. Vilmos uralkodása alatt három és fél milliárd adósságot csinált Németország. S tudvalevő, hogy házastársak között mindig a családi élet boldogságára vall, ha a férj a feleség költekezéseiről elmélkedik olyan hangon, hogy a feleség is meghallja. És a császár mégse hibás. Egy férjben oltott Nórát látunk benne, aki mindent megtesz, hogy férjét megszabadítsa a veszedelemtől. Németország pedig szakasztott mása Helmernek, a Nóra férjének, aki önmagára gondol, mikor az asszony szégyene kiderül. A császár kompromittálta magát s a németek első jajkiáltása, hogy mi lesz Németországgal.

Pedig II. Vilmos császár szándékai a legjobbak voltak. S ézt méltányolni kellene. A szándék meghiusulása azon mult, hogy Angliát nem hatották meg a császár szentimentális kitérései. Leintették őt s ez volt a tulajdonképpeni kudarc. Itt kezdődik a megalázás, a német önérzet lemosolygása. De hát a császárja ellen dörgött volna Németország akkor is, ha az intervju nyilvánosságra hozatala helyreállítja a barátságot Németország és Anglia közt? A császár a maga és népe békés hajlamairól akart kétségbevonhatatlan bizonyítékokat adni az angoloknak, mert föltételezte, hogy a barátság megpecsételéséhez csak ezek a bizonyítékok kellettek. S hogy a maga jóhiszeműségét még kétségtelenebbé tegye, bizonyos lírai motivumokat kevert a történelmi adatokba. Feltárta szubjektív érzelmeit, patétizált s a legdrámaibb jelenet után püsszegték és röhögtek. Az ő hibája ez? A politikában, diplomáciában a jelenetek hatása éppen olyan kiszámíthatatlan, akárcsak a drámában. A közönségen mulik minden s a német császár szerencsétlensége, hogy a reális angolokból került ki a publikuma. De ennél a szerencsétlenségnél is bántóbb, hogy éppen azok hagyták cserben, akiknek érdekében II. Vilmos ebbe a riszkirozott kalandba fogott. Németország zsebrevágta volna a hasznot, ha a kaland sikerrel jár. De hogy a vállalkozás kudarczczal végződött, elhárítja magáról a felelősséget s a császárjához keni a balsiker ódiáját. Ha a császár kompromittálta magát, legalább a nemzet presztízse maradjon csorbitatlan. Az előkelő gondolkodásáról sohasem volt híres a germán, s mi értjük, hogy ekkora egoizmus láttára az angol begombolkozik. Egy náció, mely nem szolidáris a császárjával, a saját szuverénitásával él szimbólumával! Egy nemzet, mely odadobja a császárját az angoloknak, mint a szorongatott vadász odalöki kutyáját

a farkasoknak, hogy ő maga megmeneküljön, mialatt a bestiák szétszaggatják a vizsláját. Aki ilyen kiméretlen tud lenni a saját császárjával, milyen lehet az az idegekkel? És végül: aki ilyen könnyen rugja el magától a császárját, micsoda cinizizmussal rugná el az angolokat? És hát egy ilyen náció barátságára pályázzanak az angolok? Aki cserbenhagyja a császárját, cserbenhagyja a barátját.

A diplomácia ma pszichológiával dolgozik s ezért is nem a véletlen dolga, hogy Németország ma elszigetelten áll. A német néplélek önmagától kínálja már régen azokat a szimptomákat, melyek óvatosságra intik az európai fajokat. Kissé túlzott talán, de mégis közeljár az igazsághoz, hogy II. Vilmos a legkorrektebb német. Mindig a romantizmus felé hajlott s a romantizmus az értékes emberi erények megnyilatkozási formája. Hogy rossz politikus? De hát ki tudna jó politikát csinálni ott, ahol a fizetett tanácsadók a császár kéziratával úgy bánnak el, mint a szerkesztők a huszad-rangu poéták verseivel? A kancellár megkapja a kéziratot és olvasatlanul továbbadja a külügyi hivatalnak. Ez belepillant félszemével s egy házzal odébb löki. Így születik meg a bolond szenzáció, melyen egész Európa mulat. Pedig a szenzációban nem az esemény, csak a hozzátapadó sallangok a mulatságosak. S ha a császár eddig imponált abban a szerepben, hogy valóssággal vigéckedett a németek érdekében, mint kolduló fejedelem szinte közeljár a tragédiai hősök eszményképéhez. Egy császár, aki barátságot koldul. Ötször elutasítják s ő hatodszor is zörget az ajtón. Barátságot akar, nem magáért, de nemzetéért. A béke gondolatát oly nagynak, erősnek hiszi, hogy képtelenségnek kell tartania, hogy más nemzetben ezt a gondolatot megfojtsák a gazdasági érdekek. Az érzelmeihez tartotta magát s nem a faji harcokban domináló anyagi érdekek törvényeihez. Ez volt tragikum. A tragédia kissé népies színezetű, mert nem a régi hősök megközelíthetetlen magasságában, de a magunk közelében, intim munkálkodása közben látjuk őt. Nem jár a fejedelmek nagyképszerűségével, tehát széjjelosztatja azt a bizonyos tiszteletgerjesztő homályt, mely eddig a fejedelmi személyek életét, cselekedetét és gondolkodását megfektette. Egy császárt látunk, aki fárad, dolgozik. Emberi munkában látjuk őt, aki szemünk előtt végzi dolgát, szemünk láttára szövi-fonja a diplomácia hálóját, melyet eddig tömérdek gonddal elrejtettek előlünk. Most tudjuk végre, hogy mi a diplomácia. Nem a fizetett diplomata, tehát nem a vérünkből való vér, de a megközelíthetetlennek hitt császár avatott be titkaiba. S a nép kiröhögi. A császár leereszkedett hozzá s mint ember mutatta magát az embernek. Ez pedig felösmervén benne a hozzá való hasonlóságot, fület mutatott neki. Így jártak mindig az istenek is, ha dörgés és villámlás nélkül ereszkedtek az emberek közé.

A császár uralkodjék és ne kormányozzon. Ez a mai alkotmányos államok irányadó elve. Akinek fejében ez a gondolat megszületett, nagy bölcs volt, mert jól ismerte a népek butaságát.

Ly.

Toll és tőr.

— nov. 6.

SAVAGE BUDAPESTEN. Az írók rettegve adogatták egymásnak ezt a hirt és valamennyien úgy tettek, mintha rájuk is tartoznék, hogy az amerikai színházigazgató itt járt közöttünk. Savage ur csak egy író érdekelte, de huszan is hozzádörgölöztek s vele együtt azon panaszkodtak, hogy milyen baj, hogy a magyar szerzői jog nincsen rendezve Amerikában. De Savage ur maliciózus ember és gyógyító irt adott erre a fájdalomra. Eljárt a minisztereknél s kérte a szerzői jog eligazítását. A miniszterek mindent megígértek s azóta még nagyobb a huszak fájdalma. Mert idáig azzal lehetett mentetgetőzni, hogy a szerzői jog rendezetlensége az oka, hogy őket Amerikában még nem ismerik. De mivel szépítgessék majd az itthonmaradásukat, ha a szerzői jog rendezve lesz, s ők mégse jutnak ki Amerikába? S ezért nagy a megrökönyödés most mindazok között, akik idáig már irtak vagy ezután irni akarnak drámát, vigjátékot, operettet. Hisz oly jól esett mostanig panaszkodni s a törpességükért a kormányt felelőssé tenni! Milyen gögösen, önérzetesen vágták oda, hogy nem pályáznak se Amerika pénzére, se a yankeek dicsőségére. Kit szidjanak ezután, ha szabad lesz az út és ők mégse mehetnek át az ujjvilágba? Ha Apponyiban és Güntherben van egy parányi emberszeretet, rendezetlenül hagyják a mi sokat emlegetett szerzői jogunkat. Egy titkos, féltve őrzött vágyat teljesítenek ezzel s legalább husz író mentenek meg a kétségbeeséstől. Mert rettenetes érzés, hogy Amerika nem kényszeríthető tantiémek fizetésére s őket még így se viszik át Amerikába. Rettenetes, hogy ők még ingyen se kellene odaát. Valóban, csak dicsérni tudjuk Amerika gavallériáját, amiért nem használta ki előnyös helyzetét s nem uzsorázta ki a magyar írókat olyformán, hogy egyre-másra magyar szindarabokat importált. Eddig csak egyet foglalt le magának, és ime már huszan is védekeznek. Csak egyet nyuzott meg, s huszan tesznek úgy, mintha nekik is a bőrüket kellene féltetni. Pardon, uraim, nézzék meg a külforgalmi statisztikát s abból meggyőződhetnek, hogy nyersbőrökben nem szorult ránk Amerika.

IRNI — NEM IRNI? Az irodalomnak felderül. Már a pénzügyi bizottságban is protegálják. A képviselő urak egymásután kelnek az irodalom védelmére s pártfogásukba veszik a kitagadott árvát. Ugron, Kmetty és Nagy Emil követelik, hogy tanítsák a gyermekeket irodalomra az iskolában. Itt aztán meg is akadt az irodalompartolás. A felnőttekről hallgattak az urak, holott a felnőttekre sokkal inkább ráfér a tudás, mint a gyermekekre. Valami sok haszna tehát nem is lesz abból az íróknak, ha megvalósul az irodalompartolásnak ez a terve. Mert az irodalompartolásnak csak egy igazi módja van: Könyvet vásárolni és a könyvvásárlás mellett agitálni. De miután ennek jobb tervénem a képviselőház és a kaszinó, mint az iskola, hát természetes, hogy az iskolában agitálnak s nem a képviselőházban meg a kaszinókban. Mondjuk csak ki nyíltan: az urak irodalompartolása nem őszinte s nem is egész munka. Mert ha őszinte lenne, úgy azon kellene kezdeniük az irodalompartolást, hogy ők maguk lemondanak az írásról. Mindenki úgy szolgálja az istenét, ahogyan tudja s nem irni nagyobb szolgálat néha az irodalomnak, mint irni.

MAGAS IGÉNYEK, ALACSONY HELYÁRAK. A »Thália« munkáselőadásokat rendez. Őles betűkkel hirdeti a műsor felett: Munkáselőadás. Mi legyen ez? Kaczérkodás a magas művészi nivóval és modern iránynyal? Mi láttunk már a Vigszínházban zsufolt nézőteret, mely csupa munkásból rekrutálódott. Láttunk ott egy hitvány drámát, melyet proletár-író irt a proletároknak. És láttuk, hogy a proletárok véresre tapsolták tenyerüket. Tetszett nekik a dráma, melyet minden félművelt ember megmosolygott. Hol keressük hát azt a magas igényt, melyet a proletár táplál a drámairodalommal szemben. És ha nincsen se felcsigázott igény, se magas művészi izlés, mire való az a fogás, hogy őket magas művészi élvezetek kecsegtetésével hívogatják a színházba? Ó, mi értjük ezeket a fogásokat. A proletárgögot csiklandozni kell és ennek a gögnek jól esik, ha feltételezzük, hogy a proletár még a művészetben is válogatósabb a burzsoánál. Ő szívesen elhiszi ezt magáról, különösen ha mérsékelt árak mellett kínálják neki ezt a hitet. És a mi még ennél is lényegesebb, a hiten kívül még használati utasítást kap az előadás osztályozása révén ahhoz, hogy a színházban állásánál és foglalkozásánál fogva tapsolnia kell. Nem kell a fejét törni azon, hogy jó vagy rossz-e a darab. Munkáselőadás, tehát tapsolnia kell. És ezt a munkásosztály művészi nevelésének mondják nálunk. Nevelés leszállított helyárakkal és felemelt igényekkel. Nekünk, burzsoáknak csak az a vigaszunk ebben az exkluzív nevelésben, hogy akármilyen előkelő hangzású is a színlap eleje, a vége mégis így szól: A botokat tessék künhagyni.

A KIRCHFELDI PAP BUCSUJA.

Adassék tisztelet fiatalnak, vénnek,
Atyának, fiunak, s a derék Irénnek,
Belügyminiszternek, kultuszminiszternek
S akik e bódében kulturát mivelnek,
Bárczy István urnak, a nagy Szaniszlónak,
Sugónak, borbélynak, kulisszatolónak,
Annak, ki tanított engem magyar nyelvre
És a szabónak, ki dolgozott hitelre.
Ájtatos hiveim! Nélkülök e fészket
Nem ragyogta volna tele a művészet,
Meghalt volna Mátyás s oda volna máma
A magyar színészet és a magyar dráma.
Itt hagyhattunk volna régen papot, csapot
S nem játszhattam volna a kirchfeldi papot.
Molnár és gyermeke! Berta panamája!
Belőletek épült nevem glóriája,
Ti hoztatok nekem dicsőséget bőven
S nehéz szubvenziót minden esztendőben,
Veletek oktattam, ápolitam, neveltem
A magyar kulturát, az égig emeltem
Délután és este, fél és egész áron
Hirdettem az ígét, én a modern Áron,
Másnak tréfa volt ez; énnekem az élet!
Másnak undorító, — énnekem művészet.
Más megveszett tőle, — én csak lelkesedtem,
Egész Budapestet orránál vezettem,
S ha néhány műértő megpukkad is bele,
Mégis az én zsebem pénzzel van most tele,
S akit nem dönthet meg semmi tröszt, se kartell,
Én vagyok a magyar színházi Nick Carter.
Ájtatos hiveim! Magyarul: bolondok,
Jusson eszetekbe, amit néktek mondok:
Ne hallgassatok ti semmiféle szóra,
Egyedül a derék, öreg Feld apóra.
Én vagyok az ige! Én vagyok az eszme,
Tőlem a művészet akár mind megveszne,

De hálát érdemlek, és nem kis darabot:
 En adtam be néktek az összes maszlagot.
 Köszönet érte fiatalnak, vénnek,
 Fiamnak Mátyásnak, s lányomnak Irénnek,
 S ki most bucsuzóra emelek kalapot:
 Pártoljátok tovább a kirchfeldi papot...

A számbőr.

— Regény. —

(19)

Irta: HONORÉ BALZAC.

— Férjhez kellene mennie, asszonyom, hogy gyermekei legyenek.

— Gyermekeim! Éppen az hiányzanék még nekem! Férj! Kicsoda emberfia az, akinek én magamat... Jól voltam megfésülve ma este?

— Jobban is meg lehetett volna.

— Csacsi vagy!

— Semmi sem áll kevésbé jól önnek, mint a nagyon is bodorított haj — válaszolt Justine. — A sima nagy csigák mindenestre előnyösebbek.

— Igazán?

— Föltétlenül. A sűrűn bodorított haj csak a nőknek áll jól.

— Férjhez menni? Nem, nem! A házasság olyan nem nekem való portéka!

Mily kétségbeejtő jelenet szerelmes ember számára! Ez az egyedül álló asszony, akinek sem rokonai, sem meghittjei nem voltak, atheista volt a szerelemben, nem hitt semmiféle érzésben sem. A másokhoz való szíves vonzódás, mely megvan minden istenadta emberben, benne ugyancsak gyéren nyilatkozott meg s még az is annyira összezsugorodva, hogy beérte a komornájával, kívül szárazon tárgyalt, vagy kívül semmiségekről fecsegett!... Megesett rajta a szivem.

Justine kifűzte. Izgatottan vártam, mikor hull le róla az utolsó lepel. Olyan karcsu dereka volt, mint egy szűz leánykának. Fehér, rózsaszinhamvas teste úgy ragyogott keresztül ingén a gyertyavilágban, mint valami ezüstszobor, mely keresztülcsillan a rávetett fátýolszöveten. Semmi, semmi tökéletlenséget sem fedezhetett föl benne a szerelem kandi tekintete. Fájdalom, a szép test mindenkor diadalmaskodik a legmogorvább elhatározáson is. Foedora elgondolkozva, némán ült a tűz előtt, a komorna pedig meggyújtotta a kis alabástrom-lámpát, mely az ágy előtt függött. Justine azután ágymelegítőért ment, megvetette az ágyat és segítségére volt asszonyának a vetkőzésben. Meglehetősen hosszú idő elmúltával azután, mely csupa aprólékos bibelődéssel telt el, nem csekély bizonyosságul Foedora szerető gondosságának önmagával szemben, eltávozott a leány. A grófnő erre-arra fordult ágyában; nyugtalan volt, sóhajtozott; ajkáról valami alig hallható hangocská lebbent el, mely izgatottságot sejtetett; kezével az asztalon keresgélt, üvegcsét vett el onnan s tejébe néhány csöpp barna folyadékot öntött a tartalmából; azután, néhány keserves sóhajtás után felkiáltott:

— Istenem!

Ez a fölkiáltás, de különösen a hang, amelyen mondta, a szivembe nyilallott. Azután meg se mozdult, meg se rezzen. Megijedtem. De csakhamar hallottam az alvók egyenletes, erős lélekzetvétélét. Félrevontam a kárpit zizegő selymét, elhagytam buvóhelyemet és

az ágy lábához állottam, kimondhatatlan érzéssel a szivemben. Észbontó volt így. Feje a karja alatt volt, mint a gyermekeké. Csipkével övezett nyugalmas, szép arczán olyan szelidség ömlött el, hogy elbűvölten álltam előtte. Tulságosan is jó véleménynyel lévén magam felől, sehogyan sem tudtam megérteni; miért kellessék elviselnem a kint, hogy ott mellette, olyan távol legyek tőle. Magam voltam a mestere, hát kénytelen voltam mégis elviselni. *Istenem!*... valami ismeretlen gondolatnak e foszlánya, ez a gyöngécske világosság egyszerre megváltoztatta Foedoráról táplált gondolataimat. Ez a szó, jelentéktelen vagy mélyértelmű, tartalmatlan vagy valóságból eredett, egyaránt tolmácsolhat boldogságot vagy szenvedést, testi fájdalmat vagy lelki kint. Mi volt az? Átok vagy imádság, emlékezés vagy jövőbelátás, bánat vagy aggodalom? Egy egész élet szorult abba a szóba; szűkös élet vagy duskálás, avagy éppen bűnös! Ujra csak visszakerültem a talányhoz; mely e szépséges asszonyban lappangott. Foedorát annyi módon lehetett magyarázni, hogy végtére is megmagyarázhatatlanná lett. Lélekzete hol erősebben, hol gyöngébben, hol nehezebben, hol könnyebben szűrődött át a fogain. E változásokat én külön nyelvre magyaráztam, mely gondolatokat, érzéseket fejez ki. Vele álmodtam és reméltem, hogy álmába hatolva, titkaiba is behatolhatok. Ezer egymással homlokegyenest ellenkező vélekedés meg ítélet között ingadoztam. E szép, nyugalmas, tiszta arcz láttára el sem képzelhettem, hogy szíve nincsen. Elhatároztam, hogy még egy kísérletet teszek. Ha elbeszélem neki életemet, elmondom, mennyire szeretem és mit áldoztam érte, talán megesik rajtam a szíve és könnyre fakaszthatom. Őt, aki sohasem sirt. Ez az utolsó bizonyosság volt most már minden reménységem. Az ébredő utczai zaj már jelezte, hogy megvirradott. Volt egy pillanat, amikor elképzeltem, hogy Foedora az én karomban ébred föl. Nesztelenül mellékerülhettem, odacsuszhattam és átölelhettem volna. Ez a gondolat annyira urrá lett fölöttem, hogy mit sem törődve az óvatossággal, nem épp a leghalkabb léptekkel menekültem be a szalónba e kísértés elől. Szerencsére titkos ajtóra leltem, mely kis lépcsőházba nyilott. Mint sejtettem, a kulcs zárában volt. Fölrántottam az ajtót és merészen szálltam le az udvarba, nem nézve, látnak-e. Három ugrással azután az utcán termettem.

XXX.

Két napra rá úgy volt, hogy valami drámaíró olvassa föl darabját a grófnőnél. Azzal a szándékkal mentem el, hogy utolsóinak maradjak és előadom neki eléggé különös kívánságomat, azt, hogy a másnap estét egyedül nekem szentelje, mindenki más előtt zárjon ajtót.

Mikor magamra maradtam velem, elfogyott a bátorságom. Az óra minden csendülése megremegtetett. Csaknem éjjél volt már.

— Ha nem beszélek velem, — mondottam magamban — a kandallón zuzom szét a fejem.

Három percnyi haladékot adtam magamnak. Elmult a három perc és nem loccsant szét a fejem a márványon. Olyan mállott volt a szivem, mint szivacs a vízben.

— Nagyon szép öntől, hogy... — kezdte a beszédet Foedora.

— Oh, ha meg tudna engem érteni, asszonyom!

— Mi baja? Egészen elsápadt.

— Alig merem kérni arra a kegyre, hogy...

Egy mozdulatával fölbátorított s én megkértem, hogy kettesben lehessünk.

— Szívesen — mondotta. — De miért nem beszélhetnék most mindjárt?

— Nehogy balul ítélje meg, elmondom önnek, mi az mindössze, amire vállalkozik. Ön mellett akarom tölteni azt az estét, ugy, amint bátya töltené a hugával. Nincs mitől tartania, ismerem ellenszenvét bizonyos dolgok iránt. Eléggé megtanulhatott már becsülni arra, hogy bizonyos legyen affelől, mennyire nem óhajtok semmi olyast, ami visszatetszhetnék önnek. Egyébiránt hiszen a vakmerőek nem keritenének ilyen nagy feneket a dolognak. Ön barátsággal viseltetett irántam, jó volt, türelmes volt hozzám. Azért jövök el holnap, hogy istenhozzádot mondjak önnek... Ne vonja vissza, amit ígért! — mondtam neki, mikor láttam, hogy ajka szóra nyilik.

Es elrohantam.

Tavaly májusban, este nyolcz óra tájban egy napon egyedül voltam Foedorával a gótikus boudoirban. Akkor már nem remegtem; meg voltam győződve róla, hogy boldog leszek. Enyémnek kell lennie, vagy a halálba futok. Megátkoztam gyáva szerelmemet. Az az ember már nagyon erős, aki gyöngeségét bevallja. A grófnő kék kasmir ruhában a diványon hevert, lábát vánkoston pihentetve. Valami afféle keleti fejdisz, mint aminővel a festők szokták a biblia-korabeli héber nőket ábrázolni, még pikánsabbá tette ezt a különös, rendkívüli jelenséget. Arczán valami különösen bájos vonás futott végig, mely mintha csak egyenesen azt bizonyítgatta volna, hogy minden pillanatban újak, mások és mások vagyunk, anélkül, hogy csak a legtávolabbról is hasonlitanánk jövődöbeli, vagy már elmúlt *énünk*-höz. Sohasem láttam még ennyire igézőnek.

— Tudja-e, hogy nagyon fölcsigázta kíváncsiságomat? — szólított meg mosolyogva.

— Nem marad kielégítetlenül — válaszoltam hidegen. Azután mellé ültem és kezembe fogtam a kezét. Hagyta. — Meglehetően szép hangja van — folytattam újra.

— Sohasem hallotta! — kiáltott föl, meglepetésében összerendezve.

— Be fogom bizonyítani az ellenkezőjét, ha netalán rá kerül a sor. Vagy elragadóan szép éneke is misztérium marad? Nyugodjék meg, nem akarok erőnek erejével beléhatolni.

Körülbelül egy óra hosszant beszélgethettünk szíves, baráti hangon. Akként viselkedtem és szóltam ugyan, mint ahogyan az olyan emberhez illik, kitől Foedora mitsem tagadhat meg, viszont azonban megvolt bennem a szerető teljes tisztelete is. Így évődve még arról is megfedekeztem, hogy megcsókolhatnám a kezét. Egyetlen könnyed mozdulattal ő maga vont a le keztyűjét. Csókoltam mohón; kéjesen merült el a lelkem abban az illuzióban, a melyben már-már újra hittem és egész lelkem felolvadt abban a csókban. Foedora minden ellenkezés nélkül hagyta, hogy csirógassam. Azért nehogy maflassággal vádolj! Ha csak egy vonalnyiival is túlléptem volna a pajtáskodó enyelgések határát, belémvájta volna azok a macskakörömök!

Tíz perczig maradhattunk így, mély hallgatásba merülve. Egyre csak őt bámultam, minden lehető bájjal fölruházva, ami meg sem volt benne. És az enyém volt akkor, az enyém egyedül... Enyém volt az az igéző teremtés, intuitív módon vettem birtokomba. A vágyam körülölelte, megragadtam, magamhoz szorítottam és képzeletem nászt ült vele. Valami magnetikus bűvölet hatalmánál fogva diadalmaskodtam fölötte. Mindazideig nem győztem sajnálni, hogy nem tudtam

egészen leigázni ezt az asszonyt, de abban a pillanatban nem gyönyörű teste volt a gondom, lelke után áhítottam, az után az eszményi és tökéletes gyönyörűség után, mely szépséges álom csupán, s amelyben csak ideig-óráig hiszünk.

— Asszonyom, — szólítottam meg végre, mikor éreztem, hogy mámorom elérte tetőpontját — hallgasson meg engem. Szeretem önt, ezt tudja, ezerszer mondtam meg; meghallgathatott volna bizvást. Nem volt inyemre az ön szerelmét ügyefogyott kellemkedésekkel, mézes-mázos szavakkal, tolakodó kínálkozással kiérdemelni, hát nem is értett meg. Mennyit, de mennyit szenvedtem ön miatt! Igaz, hogy ön ártatlan volt benne. Azonnal meg fog engem érteni. Kétféle a nyomoruság, asszonyom. Az, amelyik az utczákon jár-kél toprongyosan, tudtán kívül Diogenes követője, kevéssel beéri, s a lehető legegyszerűbb életet éli. Ez boldogabb, mint a duskáló gazdagság, vagy legalább is gondtalanabb; ott éli világát, ahol a tehetős ember már fintorog. A másik a fényűzés nyomorusága, az, amelyik czim alá rejti koldus mivoltát. Ez a nyomoruság büszke, fenhéjázó; fehér mellényt, sárga keztyűt visel, fogatot tart és filléren mulik olykor, hogy vagyont vesz. Az egyik a nép nyomorusága, a másik a szélhámosoké, a királyoké, a tehetségeké. Én nem vagyok sem a népből való, sem király, sem szélhámos; lehet, hogy tehetségem sincsen: kivétel vagyok. A név, melyet viselek, ugy kívánja, hogy haljak meg inkább, semmint koldulni menjek... Nyugodjék meg, asszonyom, ma megvan mindenem, amit csak megkívánok e földön, gazdag vagyok — mondtam felé fordulva, mikor észrevettem, hogy arcza azt a bizonyos fagyos kifejezést kezdi felölteni, amely mindenkor arczunkra telepszik, valahányszor társaságbeli alamizsnagyűjtő asszony toppan be gyűjtőivével. — Emlékszik még arra a napra, mikor nélkülem akart a Gymnase-ba menni, s azt hitte, hogy én el sem megyek?

Feleletül igent bólintott rá.

— Utolsó talléromat adtam akkor oda, hogy önt láthassam... Emlékszik még a Jardin des Plantes-beli sétánkra? Az egész pénzem kocsibérre ment.

Beszámoltam neki mindarról, amit érte áldoztam és lefestettem előtte életemet, nem úgy, mint ahogy most, bortól mámorosan neked elmondom, hanem úgy, a mint mámoros szívem sugallotta. Izzó szavakban áradt ki szenvedelmem, olyan érzéssel, aminőt művészet vissza nem adhat, s amelyet még emlékezetem sem varázsolhat vissza egész erejével. Nem holmi megvetett szerelemnek erőtlén elbeszélése volt az, nem; heves, remény és kétség között hanykolódó szerelmem sugallotta minden szavamat és egész életem benne volt megtépdessett lelkemnek abban az egymásra következő sok jajszavában. Olyan volt akkor a szavam, mint csataterén a haldoklóé, mikor utolsó imádságát mondja. Foedora sirt. Megállottam. Istenem, e könyvek tehát a gyümölcse annak a műfelindultságnak, amely száz souért vásárolható a színházi kapu aljában. Sikerem volt, akárcsak valami jobbfejta színésznek.

— Ha tudtam volna... — mondotta.

— Ne fejezze be — kiáltottam rá. — Még most is annyira szeretem, hogy meg fogom tudni ölni...

Meg akarta ragadni a csengetyűszinórt. Én vad kaczagásba törtem ki.

— Sohse hívjon senkit. Miattam békén élhet holta napjáig. Micsoda gyűlölet volna az: megölni önt! Ne tartson semmiféle erőszakosságtól; egy egész éjszákát töltöttem el az ágya mellett, anélkül, hogy...

— Uram! — fakadt ki, elpirulva.

De az első pillanatnak e szemérmes fölháborodása

után, mely elfogta volna még a legérzékletlenebb nőt is, megvető tekintettel mért végig, s csak ennyit mondott:

— Ugyancsak fázható, ugy vélem!

— Azt hiszi, asszonyom, hogy olyan rendkívül becses nekem az ön szépsége? — válaszoltam, kitalálva, minő gondolatokat bujtathatott e mondása mögé. — Szememben az ön arcza kecségető ígéret egy még sokkalta szebb lélekre, mint amilyen szép ön maga. Ejh asszonyom, akik a nőben éppen csak az asszonyt látják, akár minden este a szerályra méltó odaliskokat vásárolhatnak, s ugyancsak olcsón érhetik el a boldogságot!... Én azonban nagyobbra törtem, én az egész szívemmel akartam az önét körülölelni, az önét, akinék nincsen szive. Most már tudom, hogy nincsen. Ha valaha másé lesz, megölöm azt az embert. De nem, ön szeretni fogja és halála még bánatot okozna önnek... Mennyire szenvedek... — kiáltottam föl azután.

(Folytatása következik.)

Saison.

Enyém, tiéd, övé.

— nov. 6.

Előszó: Nagynevű elődeim után félve nyulok a novemberi hurczolkodás témájához. De Budapest fejlődik, — és különösen a szédelgések terén ér el nemsokára világrekordot — úgy, hogy a hurczolkodás ma már egészen másképp fest, mint csak néhány évvel ezelőtt, a régi jó időkben. Új idők szelleme borzongatja lantom idegeit. Magam is átestem egy ilyen modern hurczolkodáson és erről a következő naplót vezettem:

Október 1. Megjelenik egy czilinderes, elegáns külsejű, fehér szarvasbőr-keztüüs ur. Leereszkedőleg kezét fog velem. Végigmér tetőtől-talpig és szól:

— Ön november elsején hurczolkodni fog.

— Hát ezt honnan tudja? — álmélokodom.

— Én a »Szekuritász« című hurczolkodó vállalat megbizásából jövök — felelte az idegen. — Czégünk hihetetlenül olcsón és tökéletes biztonsággal szállítja a butorokat. Ön fizet száz koronát és azontul semmi gondja sincs többé a hurczolkodásra. A mi vállalatunk emberei járnak el a házmesterekhez, hogy kieszközöljék, hogy mennél hamarabb hurczolkodhassék ön. A hurczolkodás napján pedig nagy csukott vaggonnal jelennek meg a butorokért. Figyelmeztetem, hogy most még olcsó a hurczolkodás, később egyre drágább lesz. Azt ajánlom, hogy már most béreljen fel bennünket.

— Mennyi az?

— Negyven korona előleg.

— Tessék.

Október 31. Holnap fogok hurczolkodni. Nagyobb bizonyosság kedvéért elküldtem a cselédemet Hühóthy Aladár urhoz, akinek negyven korona előleget adtam. A cseléd azzal jött vissza, hogy az Örömvölgy-utczában nincs 126. házszám és így nem tudta megtalálni Hühóthy Aladár urat. Nem tudom elképzelni, hogy egy ilyen jó modoru és elegánsan öltözött ur becsapjon engem. Várok holnap reggelig.

November 1. reggel. Már nyolcz óra van és Hühóthy emberei még mindig nem jelentkeznek. Pedig Hühóthy azt mondta, hogy emberei már reggel öt órakor a házunk előtt lesznek. Én már reggel három óra óta talpon vagyok és kinézek az ablakon. Várok.

November 1. délben. A házmester kidobott a lakásomból. Helyet kellett csinálnom az új lakó számára. Butoraim lenn vannak az udvaron és szomoruan hulldogál rájuk az eső. A piros mahagoni szekrényem elolvadt, mintha pappendekliből lett volna. A többi nem merem megnézni. Ázok, fázok, mert rettenetes hideg van. Tovább már nem tudok várni. A házmesternek bejelentem, hogy átmegek a kávéházba egy teára. Ha valaki keres, küldje át hozzám. Két korona borraivaló a házmesternek.

November 1. délután 1 óra. Keresem a butoraimat az udvaron. Nincsenek sehol. Eltűntek. Szaladok az új lakásomra. Ott sincsenek. Visszaszaladok a régi lakásom udvarára. Se hirük, se hamvuk. Az új lakó is keresi a butorait, mert az övéi is eltűntek. Az új lakó a kezét tördeli, óbégat és sirása betölti az egész udvart.

— Megöltek! Kiraboltak! Tönkre tettek! — jajgatja. — Édes kis gyönyörű butoraimat ellopták és helyükbe ezeket a ronda, rozoga holmikát tették! A csirkefogók, a tolvajok!

Csupa kíváncsiságból fölmegek az új lakóval a régi lakásomra és — Egek Ura! — ott látom a tulajdon butoraimat. A szemem megtelik könnyel. A viszontlátás öröme elveszi az eszemet. A nagy, pohos szekrényeket sorban megölelem és csókkal illetem az asztalom és a széket. Sőt megcsókoltam a rossz, régi vekkerórámat is, a melyet három év óta készülök kidobni.

— Nem, nem, — kiáltom — többé ásó, kapa nem választ el tőletek!

— Ezek az ön butorai? — kérdi az új lakó.

— Isten a tanum rá, hogy az enyémiék! — felelem.

— Akkor, uram, az történt, — mondja az új lakó — hogy az én butoraimat fölrakták az ön kocsjára. És az ön butorait föl vitték az én lakásomra. Ez egyszerű. Nem volna szives elmenni az új lakására, mert biztos vagyok benne, hogy ott vannak az én butoraim.

November 1. délután 3 óra. Voltam az új lakásomon. Egészen üres és rám vár csak. Visszamegek a régi lakásomra és a legnagyobb sajnálattal jelentem az új lakónak, hogy butorait nem találtam meg.

— Maga mégis csak szerencsés ember — mondja az új lakó. — Nem lopták el a butorait. Sőt már el is szállították az új lakására.

— Hogyan?! — kérdem.

— Mig ön távol volt, — feleli az új lakó — itt jártak az emberek és elvitték a butorait.

November 1. délután 4 óra. Elrohantam az új lakásomra. Kerestem a butoraimat. Nincsenek sehol. Egy óra óta várom már, hogy mikor érkeznek meg. Hiszen utban kell, hogy legyenek!

November 1. délután 5 óra. A butoraim végképp eltűntek.

November 1. este 7 óra. Félőrltén, szememben könyekkel bejártam már a félévost. Keresem a butoraimat, mint Niobe a gyermekeit, de nem találok őket sehol. Mi lesz velem?

November 2. reggel. Az éjszakát szállodában töltöttem. A butoraim még nem kerültek elő. Már csak egy reményem van. A rendőrség.

November 2. délelőtt. A régi lakásomon detektív keresett és azt hagyta hátra a házmesternél, hogy óvakodjam Hühóthy Aladár urtól, mert ez az ur egy többször megbüntetett betörő. Most óvakodjam, amikor már késő?

November 2. délután. Az Isten irgalmas volt hozzám. Már egészen lemondtam arról, hogy butoraimat valaha viszontláthatom. És egyszerre csak egy egészen idegen utcában, egy egészen idegen ház előtt megpillantottam — a saját íróasztalom.

— Rendőr ur! rendőr ur! — kiáltom és a sarki rendőr nagy kegyesen hozzám sétál. — Rendőr ur kérem, ez az íróasztal az enyém, tőlem lopták el. Tessék velem feljönni a lakóhoz, a ki itt hurczolkodik, mert felelősségre akarom vonni, hogy hogyan kerül hozzá az én íróasztalom.

A rendőr szépen, nyugodtan felkísér az idegen lakóhoz. Kinyilik az ajtó, kinéz rajta egy boglyas haju asszony és — felsikolt. Ő az én elvált feleségem. Egy pillanatig habozik, aztán dühe teljes erejével belekapaszkodik a hajamba.

— Te gazember! — kiáltja. — Te loptad el az én ezerkoronás toalett-asztalom és ezt a rongyos, ócska, tintafoltos íróasztalt küldted el helyette. Csirkefogó, tolvaj!

A rendőr mosolyog és bekísér a kerületi kapitány-ságra.

November 2. éjjel. Még mindig le vagyok tartóztatva. A rendőrfogalmazó mostanáig vallatott és faggatott, hogy micsoda viszonyban vagyok Hühóthy Aladárral. A rendőrség — nem tudom miért — azt a vádat emelte ellenem, hogy összejátszottam Hühóthy Aladár alias Knickebein Eisig betörő urral és kifosztottam egy csomó hurczolkodó lakót. Eddig tizenöt feljelentés van ellenünk. Holnap reggel erős fedezettel átkísérnek engem az ügyészség fogházába. Ezt a szégyent többé nem mossa le rólam semmi sem. Oda van a becsületem! De hol vannak a butoraim?

November 3. délelőtt. A vizsgálóbíró, amikor eléje vezettek, megdöbbenve nézett rám, elfordította a fejét és talán könyvet ejtett értem. Én is megdöbbenve néztem rá. A vizsgálóbíró egy volt iskolatársam, akivel a legutóbbi időig fentartottuk a köszönési viszonyt. Szigoruan, kérlelhetetlenül vallatott és két órai kínzás után így szólt hozzám:

— Nem hittem volna soha, hogy ennyire le fog zülleni.

November 4. Reggel öt órakor a legmélyebb álomból vertek föl. Fegyveres börtönőr vezetett föl a vizsgálóbíróhoz. A bíró mosolyog, mindenki mosolyog. A bíró egy papirost vesz elő és rideg komolysággal kijelenti:

— Az ügyészség önnel szemben elejti a vádat. Ön szabad. Megértette?

— Igen — felelem.

A bíró leveti komoly maszkját, rám mosolyog és a kezét szorításra nyújtja felém:

— Igazán örülök, kedves barátom, — mondja — hogy tisztára moshattalak. Az a gaz betörő, aki Hühóthy álnevet használt, te rád igyekezett kenni minden gyanút. Téged le kellett tartóztatnunk, míg ő szabadon járkált. Most megszökött és amíg elő nem kerül, az ügyedet tovább nem firtathatjuk. Félig-meddig tisztázva van a te pered, de körülbelül egy évig tart, míg a számos kártérítési pörtől teljesen megszabadulsz. A tizenöt lakó, akiket Hühóthy alias Knickebein becsapott és megrabolt, mind kártérítési pört indított ellened.

— Köszönöm a szivességedet, — felelem — de engedj meg egy kérdést: Hová lettek az én butoraim?

— No ne tullozz! — mosolyog a bíró. — A »butoraid« mind megkerültek. Tessék.

Ezzel átadja a régi vekkerórámat, amelyet három év óta készülok már kidobni.

Reveur.

INNEN-ONNAN.

D. A megvesszőzött szentasszony. Ruszkabányán még mindig ott kísért öreg emberek emlékében Maderspach Károlyné története. A ruszkabányaiak még el tudják mesélni a krónikák áradó mese-kedvével, hogyan vetkőztették pörére a szent asszonyt Haynau pribékjei, hogy vesszőzték meg tisztas anyai testét éles nyírfa-seprővel, az osztrák katonai törvények szerint. A krónika még a férjről is beszél, aki ugyanebben az órában egy mozsárgyúval pusztította el magát. De hallgat arról az asszonyról, aki összeharapott fogakkal ment vissza elárvult gyermekeihez és pironkodó alázattal viselte az életet és könnytelen szemmel is tudott sirni és néma szájjal is tudott panaszkodni. Ki tudja ezt? Ki tartotta számon az elsuhanó évek bomlasztó bánatát, a szóvalan türeést, az önvádat és az önundort? Analizálta valaki ennek az asszonynak a lelkét, mikor a félnék árvák a kis sváb-román fészekben az ő megalázott anya-testéhez simulnak és ő némán fordította el fejét? Nem. Ezek az évek s ezek az évekkel felérő iszonyu pillanatok nyom nélkül szálltak el. Csak má szakad fel újra emléke, mint egy félszázados seb. Mivel feleljünk rá? Jajveszékkel? Tirádákkal? Átkozódással? Ruszkabányán megtalálták a helyes feleletet és szobrot emelnek neki. Szobrot érdemel ez a nagy magyar asszony, mert az ő halállal dacoló élni tudása egyenesen kemény, örökké tartó kőbe kívánkozik. Ez a szobor pedig maga lesz a néma Fájdalom.

* * *

☞ **William Howard Taft.** Amiről néhány nap előtt még nagy hévvel vitakoztak a kávéházakban, szerdára kelve eldőlt: William Howard Taft lesz az Egyesült-Államok új elnöke. Az új elnök szerencsés csillagzat alatt született és egész élete pályáján hű volt hozzá a szerencse. Az apja miniszter volt, az ilyesmi pedig még a szabad és elfogulatlan Amerikában is bizonyos helyzeti előnyöket biztosít a fiuknak. Aztán meg kedveztek neki a viszonyok, amint előbbre haladt karrierjében, mindig olyan helyzetekbe került, amelyekben kimutathatta értékes kvalitásait. Nagyszerű organizátornak ismerték

fel, de vajjon bekövetkezhetett volna-e ez a méltányolás, ha történetesen nem egy zendülő szigetcsoporthoz a kormányzója Taft? És így tovább, máig. Ma ez a bonhómus, kövér ember mint egy nagy rejtély áll a figyelő világ előtt, és nem tudja róla senki, engedelmes szolgája lesz-e Rooseveltnek, és az ő kormányzata egyszerű prolongációja az imperiálista elnök akarat-érvényesülésének, vagy pedig forral-e már valamit az agyában, és főnek-e tervek, fortélyok, intrikák homlokának dus hajpárnái mögött? ... A keddi választáson még csak az elnök-elektorokat választották meg, de ezek sorában tulnyomó többségben vannak a republikánusok. Mondjuk inkább: a Taftisták. Mert habár pártnak kollektív elnevezése alatt csoportosul az Unio lakossága, nem annyira a pártellen-tétek választják el őket, mint inkább az, hogy kinek személyét akarják ott látni az államkormányzat élén. Taft és zseniális, kitartó, energikus ellenjelöltje: Bryan között a politikai ellentét édes-keves, és az az elvi kérdés, hogy változatlan maradjon-e a védővám, vagy leszállítsák, de anélkül, hogy védővám jellege elveszzen, ez a kérdés nem lehet elég éles hozzá, hogy kettémesse, két csoportba oszssa a hatalmas világbirodalom népét. Nem, itt személyek körül jegyezsedtek ki a vélemények, az Egyesült-Államok hatalmas kormányzati gépét a mozgásában meg nem akadályozhatja semmi, és a választáson nem az dől el, hogy a gépet, a politikai rendszert felcserélik-e ujjal, hanem csak az, hogy az örök és változatlan gép mellett ki legyen az új masiniszta. Szenzációkat nem várnak tőle, és azzal a balga reménységgel se viseltetik iránta senki, hogy alatta jobb lesz a világ rendje, mint volt eddig. A reménykedés csak a gyengék ereje, és a szolid, kevésbé romantikus, erős Egyesült-Államok a reménykedésnél jobb szereti a változatlanságot. Most is az győzött, aki változatlanságot ígért, és megbukott a jobb jövőt és olcsóbb megélést ígérő ellenjelölt. Nálunk megfordítva lett volna, és ez talán nem is az utolsó oka annak, hogy tőlünk sokan vándorolnak ki Amerikába, de Amerikából senkise hozzánk, ahol tejet ígérnek, mézet ígérnek, Kanaánt ígérnek, szociális változást ígérnek, és mindig mindent csak ígérnek ...

D Hóhérbárd vagy műtő-kés. Az egészet jó adag szkepszissel illik fogadni, minthogy Amerikából jö. De e hír szerint csakugyan felvetődik a kérdés: hóhérbárd-e vagy műtő-kés? Northop doktor ugyanis egy züllött tolvaj alkoholistából kioperálta a kleptomániát és a bor szeretetét s minthogy ő orvos is, még amerikai is, váltig fogadkozik, hogy amit Lombroso csak papirosra valóított meg, kész értékévé váltja az élet és az igazságszolgáltatás számára. Nem igazi amerikai ötlet ez? A hóhérbárd helyett műtő-kés. Kötél helyett finom gaise-ek és pribékek helyett asszisztáló orvosok. A gyilkosnak nem kell tizenöt évig ülnie, csak az operatőr-székbe, ott is legfeljebb félóra hosszat és Northop ur szabadlábra helyezi. Még a zsvány se operáltassa le a fejét, elég lesz, ha az agyvelejét operálják kissé körül. Vagy a betöréses lopás, a sikkasztás, a váltóhamisítás, a zsarolás gombái dülnek agyukban? Úlj le nyugodtan, Northop ur kése csak néhány ideg-duczodat bolygatja meg agyvelőd valamelyik féltekéjén és te vagy a világ legbecsületesebb embere. A becsület így lassanként majd üzletté válik. És az lesz a legbecsületesebb, akinek legtöbb pénze lesz Northop csodadoktor boszorkányos műtétére. Végre aztán teljesen a pénz lesz a becsület. De akkor minek ez a csodadoktori beavatkozás? Miért ez az egész felfedezés? Nem így van ma is? ...

D A levegő részegsége. Mikor a legeslegujabb olasz kormányozható léghajó a Quirinál fölött haladt el, a léghajó kapitánya sirva fakadt és összevisszacsókolta embereit. Ha a XXV. század krónikása ezt olvassa, bizonyosan tág szemeket

mereszt és ilyenformán gondolkozik el: A XX. század elején valami részegség szállta meg az embereket. Nem pezsgőtől, nem bortól és nem pálinkától voltak mámorosak, hanem a levegőtől, ettől a megfoghatatlan kék semmitől. Olyanforma volt ez a részegség, mint az, amivel a XV. században köszöntötte a spanyol királyi pár a vizek végtelenségét meghódító Columbust; de mégis egészen más. Mintha egyszerre fejét vesztette volna az egész világ. Fényes nappal, józanon csókolozni kezdett. A repülni tanuló madárfiókok örömeivel próbálgatta szárnyait francia, angol, német és olasz földön. Ez az öröm egy pillanatig egyenlősítette az egész világot s a levegő-ember felé száz és száz nyelven hangzott az üdvívalgás. Sirtak és hahotáztak, földhöz vágták gondjaikat s feledve a pénz-harczot és az élet sokszerű bajait, elfogta őket a levegő részegsége és mint az örültek, felpezsdültek, megmámorosodtak, megkótyagosodtak a testtelen fluidumtól, belebomoltak a távol-ságok gyönyörébe, a végtelenség sejtésébe és berugtak a kék boltozattól. Még a királyok is felfüggesztették napi programjukat és leszálltak trónusukról, hogy a tömegbe vegyüljenek és az utcáról bámulják a repülő léggömböt, mint a bámészkodó gyerekek a tizkrajczáros piros ballont ...

Ö A diplomata feljegyzései. Egy orosz diplomata viszonyt kezdett egy gyönyörű szép orosz leánnyal. Nálunk az ilyen viszonyok azzal végződnek, hogy becuknak egy bábát, meg egy orvost. Oroszországban ez is másként van. Ott a leány ellopta a diplomata feljegyzéseit s aztán megszökött az imádójától. Nálunk ezt is másképpen csinálják. A mi szépeink értékesebb holmikra utaznak, s ha már lopnak, nem a feljegyzéseket, de a pénztárczákat viszik el. Dehát az orosz némberek ostobák, s ha valami, úgy ez igazolja, hogy még nem érték meg az alkotmányra. A kisasszonyt különben hamarosan kézrekerítik, mert a diplomata tizezer rubelt ígér annak, aki előteremti a feljegyzéseket. Tizezer rubel nagy pénz s egy diplomata feljegyzései nem képviselnek akkora értéket, hogy többre becsülnek, mint tizezer rubelt. Már az a körülmény, hogy a diplomata oly nagyon fél feljegyzéseinek nyilvánosságra hozatalától, csak azt igazolja, hogy nem a feljegyzéseket, de a saját jóhírére akarja megmenteni. És meglátják, hogy soha annyi diplomata-jegyzőkönyv még nem volt forgalomban, mint most. Egyre-másra gyártják majd az apokrif feljegyzéseket s ezekkel a szemenszedett ostobaságokkal akarják megzsarolni a diplomatát. És a sok apokrif jegyzék között egy se lesz, mely az eredeti jegyzeteket megközelítené. Mindben több bölcsesség lesz, mint a diplomata feljegyzéseiben. Hogy mi ezt honnan tudjuk? Megcsalt szeretők csak olyan jegyzeteket lopnak el, amelyekkel kompromittálhatják az embert.

Ö Rigóék. A karriérnek vége. Rigó Jancsit nem látjuk többé az előkelő szállókban, ahol hat szobában ölelkezett a legkülönfélébb herczegnőkkel. Aki ezután még látni akarja, siessen Amerikába, zörgessen be valamelyik fegyház czellájába. Ott megtalálja őt is, meg feleségét is, akiről olyan eltérő hírek érkeznek, hogy az ember nem tudja, hogy Chimay herczegnővel, vagy a tulajdon édes anyjával van-e házasságilag összeboronálva. Három nevet is emleget a táviró, s amilyen előkelő ur Rigó Jancsi, nem lehetetlen, hogy mind a három nő a felesége. De most rabkosztra szorították. Valami gyilkosságba keveredett bele, amiért hamarosan letartóztatták. Vártuk, régen vártuk, hogy a karriér ezt a fordulatot veszi. Mert ez a vég hozzátartozik Rigó Jancsi pályafutásához. Ez a finále. Harmónikus és stilszerű befejezése a Rigó életének. A cigány élete olyan, mint a folyó utja: hol jobbra, hol balra kanyarodik, de akármekkora kerül, mégis csak lefelé folyik s valahol

beleszakad a folyamba vagy tengerbe. Rigó Jancsi akármekkora ur. is volt, cigány volt. S a cigány akármekkora kerül, nem játszhatja ki végzete törvényeit. Hat szobában lakhatik; hat szeretővel ölelkezhetik, róla mégis az nagyon megírva, hogy börtönben vagy akasztófán kell meghalnia. És ezt a törvényt még Rigó Jancsi se tudta korigálni.

* * *

♠ **Hamiskártyások.** A Lidón jó hirre tettünk szert. Ugy ismernek ott, mint a hamis kártyások nációját. Minden nap lefognak egy pár sipistát s a vallatásnál mindig az derül ki, hogy egytől-egyig magyarok. Az ember igazán nem tudja, miért mennek a hamiskártyások Olaszországba? Hiszen hamisan játszani itthon is lehet. Nyilván össze akarják kötni a kellemesét a hasznossal: fürödnek és kártyáznak. A tenger vize egészségesen hat az idegekre s megmondotta Szemere Miklós, hogy még a korrekt játékosnál is a pihent idegzet a fődolog. Különböznél, hogy a hamisjátékosok tisztára a viszönosság szempontjából keresik fel Itáliát. Olaszország hamis lirákat szállít nekünk, mi pedig hamiskártyásokat szállítunk Olaszországnak. Tehát kvittek vagyunk. Így illik ez jó szövetségesekhez s korrekt nemzetekhez.

* * *

♠ **Lovasított feministák.** A feminizmus immár lóhátról agitál a választójogért Angliában. Lovasrohammal támadják meg a parlamentet, de az angol képviselők még így se hódíthatók meg annak az eszmének, hogy választójogot adjanak a nőknek. Nem reagálnak a női erőszakra s a lovasított feminizmusnak minden sikere idáig, hogy ezentúl nem gyalogszerrel, de lóháton vonul be a rendőrségre. És ez is valami. London roppant nagy város s az ember kifárad mindennap néhányszor besétálni a parlamentből a rendőrségi őrszobákba. Lóháton teszi hát még az utat, s mialatt a rendőr vallatja a kisasszonyt, a paripa vígan abrakol az istállóban. Hogy ez a harc hova fajul, ha ilyen eszközökkel vivják meg, ma még beláthatatlan. Nálunk, a mi választói törvényünk szerint, már szavazhatnának a kisasszonyok, mert a mi választótörvényünk szerint vannak helyiségek, ahol nem egy ló, de egy disznó is választójogot ad az embernek. Azonban Angliának nem imponálnak se a disznók, se a lovak, sőt a lovasított feministák sem. Ott céltudatosan csinálják a politikát s talán ennek a céltudatosságnak kell tulajdonítani, hogy ennyire szembe szállnak a nők támadásaival. Talán az angol egészségi viszonyok javítására törekszik Anglia, amikor lóhátra kényszeríti a nőket. A lovaglás használ a tudóknak, a gyomornak s fogyasztja a hájat. Tessék hát lovagolni, mert nem lehetetlen, hogy Anglia a lovaglást állítja fel cenzusnak a női választójog mellé. És ez rendén is van. Mert a politikában több hasznát vesszük a jó tudóknak és jó gyomornak, mint az irni-olvasni tudásnak.

Az anya szorgalmasan átnézi az újságot, hogy nem talál-e gyermekei számára valami újdonságot; meghozatja magának a különféle árjegyzékeket és azok alapján emelt vagy amant megrendeli, nem felejt el azonban soha a legközelebbi Horgony-Kőépitőszekrény kiegészítést is megrendelni. Ez évek óta rendszeresen történik, mert ő tapasztalatból tudja, hogy a Horgony-Kőépitőszekrény kibővítése gyermekeinek legnagyobb öröme. Mi azért azt véljük, hogy minden szülőnek, a kinek gyermekei egy valódi Horgony-Kőépitőszekrényt még nem bírnak, sürgősen azt tanácsolhatjuk, hogy Richter A. Ad. és Ta. kir. udv. és kamarái szállítóktól, Bécs, I., Opengasse 16., a legújabb kőépitőszekrény-árjegyzéket azonnal bekérjék. Ezen árjegyzékben bővebbet találunk még a jó Richter-féle Imperator zenélőművekről és beszélőgépekről.

A Phosphatine Falieres a gyermekek elismert, legkiválóbb tápszere. Egy nagy doboz ára 3 kor. 50 fillér. Kapható minden gyógyszertárban.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— nov. 6.

Huszonkét évvel ezelőtt történt, — beszél a Vigszinház új darabjában, a *Mennyköcsapás*-ban Kiss Irén — huszonkét évvel ezelőtt történt, hogy magánosan feküdtem egy csendes kis vidéki városkában az Aranyló-szálloda intim kis szobájában. Egyszerre csak... nem, igazán nem tudom, hogyan folytassam itt a Leon Xanrof darabjának az előzményeit. Mentenek fel tehát a régi kritikának az alól az unalmas kötelezettsége alól, hogy szavakkal mondjam el azt, amit a színészek is csak átsiklással jeleznek. Elvégre azt igazán nem nehéz elképzelni, a Vigszinház eddigi francia bohózataira támaszkodva, hogy mi történhetett huszonkét évvel ezelőtt az Aranyló-szállodában egy magányos szobában. Az, ami idáig körülbelül még minden ilyesfajta darabban megtörtént. Komplikálva a sötétségnek, a bizonytalanságnak azzal a miszticizmusával, melynél fogva a tiszteletreméltó öreg kisasszony nem tudja, hogy gyermekének ki az apja. »Csak azt tudom, hogy villámlott és mennydörgött iszonyatosan.«

Ez a probléma. Ki a gyermek apja? A mitológia ilyenkor azt mondja: a gyermeknek Wotan az apja. Az öreg Sardou rátenné a fiura az egyik kezét, az anyára a másik kezét s azt mondaná: gyermekeim, sohase keressétek, ki volt az apa. Megtörtént és meg van bocsájtva. Henry Bernstein ezt tenné. A fiu összetalálkozik az apával egy mulatóhelyen. Összevesznek egy cocotte-on. A fiu elhatározza, hogy a kukoricza-ringen tönkreteszi az apát... De végül még sem teszi tönkre. A Nemzeti Színházban párbajt vívnának és az apa meghalna. Vagy a fiu halna meg. De valaki bizonyosan meghalna.

Leon Xanrof és a Vigszinház azonban nem szereti a halált. Sőt ellenkezőleg: Leon Xanrof szeret disznózkodni. Ez az előzményekből immár kétségtelen. Ő tehát úgy oldja meg a kérdést, hogy a fiunak egymásután két apja is akad. Az egyik pláne a saját inasa. (Majd jönni fog egy újabb francia bohózatiró, aki egy harmadik apával licitálja tul Xanroft.) A fiunak ezenkívül egy nővére is akad, bizonyos Miczuska nevezetű. Kiderül, hogy a fiunak a saját néje az anyja. Továbbá, hogy a nővérenek a saját apósával és a saját unokafivérével kerekedik viszonya. Szép kis család, gondolja közben az olvasó.

Leon Xanrof tehát a disznók közül való, de a kellemes disznók közül. Olyan szókimondó és egyértelmű malaczságokat mond, hogy a kritikus hivatásából kifolyólag undorral fordul el a műtől. Mint magánember azonban megnézi a darabot és mulat rajta. S kénytelen bevallani, hogy ez az alapjában gyenge kaliberű író meghódította őt. A hódításnak persze sokféle neme van. Xanrof nem az eszritjével és nem a suttogásával hódít, hanem a kezével. Ez is hódítás. Igaz, hogy ebben a tekintetben egy kicsit sok apja van neki is. Hennequin, Bisson, Flers, Caillavet... szép család ez is. Csak az a bizonyos, hogy Ibsennel sohasem volt viszonya a mamájának.

Ez bizonyos, de vannak kedves lumpok, akik a vizet is szeretik, a bort is, csakhogy külön-külön. S a Vigszinház publikuma is ilyen: az irodalmat is szereti, a mulatságot is, csakhogy külön-külön. De a színészei egyforma kedvvel és egyforma szeretettel játszanak ebben is, amabban is. Ebben a darabban például épp olyan flottak, pajkosak, jókedvűek, mint hajdan voltak, a mikor *Szerémi* még először csalta meg a feleségét; *Hegedűs* először kezdte el tegezni gazdáját; *Varsányi* először nevezte drága pofikámnak Tanayt és *Tanay* először zokogott, mert nem veheti feleségül a muzikát. Azt hiszem, a házasságtörések és a szállodai intimitások

akciója az ő kedvükért él még a szinpadon. *Tapolczai, Fenyvessy, Tihanyi* is épp olyan ötletesek, mint mindig s még a fiatalok is, mint *Csáky Biri, Molnár Aranka*, kedvesek és sikkesek. A frivolabb muzsák pedig ezuttal is vidáman nevetnek az Olympuson.

Baburin.

*

A *Tulsó partról!* A tulsó partról szól hozzánk három kis egyfelvonásosában Felix Salten, a halk szavu és éles ítélletű bécsi író. Kevés ember és kevés író jut ide, de ő már partot ért s innen az élet, ha nem szebb, de érdekesebb és ha keserű, kiábrándító is, mély és ujszerű. Felix Salten erről a partról nézi az élet tánczát erős reális látással és az esztéta mosolygó kritikájával, mert ő is, mint a legtöbb új oszttrák író, kissé esztéta és kissé filozófus is.

Ez a szeretetreméltó, kiábrándult esztéta elegánsan, minden nagyobb lárna nélkül három divatos hazugságot csap agyon egy gazdag színházi estén. Egy-egy ötlet perdül izgalmas lüktetésű drámává s a dráma szétszórt szavain irodalmivá finomult igazságok tetszenek át. Kinek van igaza? A kékvérü arisztokráciának vagy Weszely Józsefnek, a szélhámos pinczérnek, aki Max grófnak játszsa ki magát és a »Herrenmensch« rabló-energiájával csábitja magához egy ősi gróf-család leányát? A problémát a rendőrség intézi el, de nem véglegesen. Az ál-gróf újra pinczér lesz és az arisztokrácia felölti feszes gögjét. A tulsó partról azonban valaki azt mondja, hogy ez az erős, daliás, étellel verekedő legény az igazi gróf, ez a bátor viveur az arisztokrata és neki van igaza, hogy kijavította a sors kontárságát és megváltoztatta a hamis szereposztást, mert ő pinczér-korában is gróf volt s ezek a grófok most is parvenük, plebejusok és pinczerek. Vagy azt akarjátok tudni, szabad-e megmondani a halálos betegnek az igazságot? Egy kesernyés orvos az erkölcsi erőre appellál s igennel felel. De egy percz mulva, hogy a beteg revolvért szegez rá, elájul és pöffeszkedő erkölcsi ereje gyávasággá sápad. Neki sincs igaza. És nincs igaza annak a tragikómikus alaknak sem, aki halálos betegségből felépülve, folytatni akarja előbbi életét, minthogy nemcsak a halottaknak nem szabad feltámadniok, de még a halálos betegnek sem. Mi érezzük e három apróság együvé tartozását, ha nem is a tartalom, de a vér és az egyéniség jogán, s örültünk, hogy együtt láttuk, egy estén s nem külön-külön, széjjelszakitva.

Ezeket a darabokat az új irodalom legkedvesebb bijou-inak tartjuk és így is élveztük. Épp ezért nem bántott az sem, hogy a pinczérben felismertük Shaw fölényes, diszkrét, arisztokrata főpinczérét, akit az »Elveszett apá«-ban rajzolt meg és az utolsó egyfelvonásos Maeterlinck fanyar humoru szatiráját juttatta eszünkbe. *Somlay Artur* jól látta szerepét és a pinczért egy kifogástalan, öntudatos gentlemannek játszotta, akin már semmit sem érzik a pikkoló és málna-fagylalt illata. *Törzs, Réthey, Z. Molnár László, Rátkai, Forrai Rózsi, Mészáros Giza és Halmi Margit* egyformán friss kedélyvel és hajlékony temperamentummal illeszkedtek be a szerepükbe. Az egy felvonásosok diadalmasan hatnak s azt hiszem, cseppet sem kell siránkoznunk, hogy a költő ma már a szó legbetűszerintibb értelmében ötletek és pillanatnyi impressziók »összesűrítő«-jévé vált s a Rougon Macquart-cziklus után elérkezett a hat lábas novella és a tetralógia után az egyfelvonásos.

K. D.

*

Akik megnézték Sarah Bernhardtot mind a két estén, a L'Agilonban és Dumas darabjában is, már nem újat kerestek, de még csak színészi értékeket sem, csak egy kis különös hangulatot. A hölgyek ruháit látszóvezték, mi pedig a hatvanöt éves asszonyt, aki a hazug viasz-lárva mögött is öreg, fáradt volt és azt az örökké fiatal fehér kaméliát, melyet

most is oly gránciával forgat finom ujjain, mint husz évvel ezelőtt, negyven évvel ezelőtt. A kamélia olyan, mint régen, de jaj, Gauthier Margit már gyakran leül és Armandba fogódzik, mikor pajkosan trillázva kellene végigrepdesnie a termet. Kissé furcsa, majdnem frivol érzés volt látni a szinpad erotikumtól izzó levegőjében, de így is éreztük az örök fiatalságát, azt a régies, melanchóliától ment energiát, mely nem tud elpihenni s még mindig tanul, rendez, színházat igazgat, új emberekkel ismerkedik meg s egy előadás kedvéért három-négy országon fut át a gyorsvonaton. Itt kell megértenünk e hősiess asszony művészetét, aki véres izzadsággal tanulta meg a nyelv hegyén lebegő francia beszédet is, gyerekké törpítve magát, mint a dadogó Demosthenes és ezen a ponton még szavalatában is gyönyörködünk, még azokat a szép, de lelketlen pózokat is megbocsátjuk, melyekre egykor Sarcey himnuszokat írt. De azért mindkét estén fel-felcsillant Sarah Bernhardt játékában egy-egy mély emberi motívum, különösen ott, hol a reichstadi herczeg és a kaméliás hölgy morbid szépségét festette alá. Senki sem tud meghalni ily szépen, ily fájó és halk bucsuzással, mosolygós kék szemekkel és senki sem kelti bennem inkább azt az illuziót, hogy a szinpadi halál nem póz, hanem emberi érzésektől átlelkesített valóság. Ekkor egész intimségében adja magát Sarah Bernhardt s azt hiszem, ily jelenetek után elmélázva, tünődve perczekig pihenteti fejét a halotti párnán azután is, hogy a függöny legördült. Ugy látszik, a halál mindent uniformizáló emberi bensősége nemcsak az embereket békíti egymással, de néha még a régi és az új iskolát is.

IRODALOM.

Lelki kalandok.

(*Szini Gyula novellás kötete.*)

Az egyszerűség raffinementja, ez a Szini Gyula művészte. És ha a legravaszabb pszichológus számára a primitív lélek a legbonyodalmasabb rejtély, viszont a csattanókhöz, intrikákhoz, mesterkélttséghez szokott olvasót Szini történeteinek éppen az egyszerűsége ejti meg leginkább. De ebben az egyszerűségben mennyi művészet! Fogadni mernék, hogy Szininek a prerafaelisták a kedvencei, meg a nagy japán festők, az Utamarók és a Jecenek... Azok a végtelenül finom, mégis biztos vonalak, amelyekkel megrajzolja alakjait, a történetüket, sajátos és egyéni színei, amelyekkel tarkázza őket, mind mindezetre emlékeztetnek. Figurinejeinek olyan kecses a rajza, hogy első észmélésre azt hinnők, menten továtűnnek. De aztán rájövünk, hogy mégsem, mert művész látta meg őket, és könnyed konturvonalal rögzítette le, ami bennük a leglényegesebb. A kiáltó, a közönséges színeket kerüli, vagy ha nem megy másként: eltompítja őket és halványabb tónust ad nekik, de ami szokatlan, rendkívüli, azt annál nagyobb erővel domborítja ki. A husnak színénél nem vesztegel soká, hiszen az mindnyájunknál egyforma, de egy különösen sovány kéz, egy különösen rózsás köröm, egy különösen kék szempár mindenneknél jobban érdekli és megállítja. Innen van, hogy tipussal sohasem törődik, hanem mindig az egyént keresi, az egyént, akiben a magával rokoni vonásokat talál.

És megnemesedik, akihez nyul. Szenzibilissé lesz. Nem a viharos szenvedélyek üzik az embereit, sem a félelmetes, nagy érzések, hanem lelki kalandokat élnek végig, és a novellák során eleven valósággá lesz előttünk, ami eleintén halavány szimbolizmusnak tetszett: a könyv címe. Ugy van, hogy Szini Gyula értékes tehetsége két

forrásból táplákozik: az egyik a született poétának ragaszkodása a véletlen, a ragyogó, a meglepő tündérmeséhez, a másik pedig a született filozófnak erős, reflektív gondolkodása. Tulajdonképpen pedig kedves szatirájú moralista. De ha valami tanítása van a számunkra, hamar eszébe jut Dumas mondása: quand une idée doit vivre, elle se fait homme, — és az eszméi, a gondolkodása, a tanítása emberre lesz, Lun-né, akinek bohókás esete mutatja, hogy jobb meghizni és elbutulni udvari ruhában, mint szabadon élni, harlequin öltözékben; költővé, akinek tragikomikus története megtanít rá, — Maeterlinck-nél meggyőzőbben — hogy százszor boldog a vak, aki az elmúlást nem látja; — vagy a *Bartolomeo mester hat leányává*, akiknek bájos anekdotájából, hat változaton, jobban elénk kerül a Nő, mint a legaprólékosabb pszichológiai regényből.

Vaktában idéztünk a testes kötetből három novellát, és óva tartózkodunk tőle, hogy akár ezeket, akár a többi bonczolgassuk, az értéküket keressük és megállapítsuk. Kicsinyes és elévült játék ez, s legalább is nagyképűséget kívánna, hogy a tetszésünk szerint, az izlésünk szerint: tehát az önkényünk szerint glédába állítsuk őket, vagy az egyiket fölibe helyezzük a másiknak. Azt hiszem, az ilyen novellás kötet elbírálásánál, amilyen a »Lelki kalandok«, az első percztől fogva rá kell jönnünk arra az axiómára, amelyet a mesebeli ember talált, aki az igazság színét kereste. Ez az ember, az igazság színét keresvén, rájutott, hogy az igazság csupa apró bolygó, minden bolygónak más és más a színe, de amikor az igazság-csillagok forgó táncukba kapnak, a sok szín egybeolvad egyetlen egybe, a fehérbe... Az igazság sokszínű, és a sok szín összessége a fehér... Tessék elolvasni a kötetben egyenként a Szini novelláit, az ize, a hangja, a kedve, a derüje, a szomorúsága, a színe mindeniknek más és más, aztán ezek a novella-bolygók, amikor letették a könyvet, keringeni kezdenek a szívényben és az agyunkban, s amint most egybeolvadnak bennünk, az összességükből egy komoly, értékes, mély és ritkamód disztिंगvált íróművésznek képét őrizzük meg: a Szini Gyuláét.

Badaud.

KÖZGAZDASÁG.

Heti krónika.

(Az új konjunktúra. — A hadseregszállítások.)

Ami eddig csak valószínűnek látszott, immár holtbizonyos; az amerikai trösztmágnások uralma Taft győzelmével ismét megszilárdult. Hogy ez bennünket is mily közelről érint, arra elég dokumentumot szolgáltatott a tavalyi pénzválság, amikor Roosevelt trösztellenes működése váltotta ki a trösztök hatalmas ellenszegülését, amelynek során az Amerikában és Európában beállott pénzsűke az egzisztenciák ezreit döntötte romlásba s utolsó hullámveréseiben elpusztította az addig nálunk vígan burjánzó hitelszövetkezeteket is. Roosevelt csakhamar belátta, hogy messze tulment a célszerűség határán, a newyorki Fifth Avenue fedelmeivel a washingtoni Fehér Ház ura sem mérkőzhetik meg. Csakhamar takarodót fuvatott és erre Morgan erszényét kegyesen megnyitotta a newyorki börzének. A pénzsűke azóta elmúlt, de a pénzpiacok ma is a trösztellenes hadjárat hatása alatt állanak, a vállalkozási szellem nem éledt fel és habár ma már a pénzügyintézeteknek jelentékeny készleteik vannak, a múlt évi válságon okulva, alig merészkednek újabb üzletekbe fogni. Most ébred először a remény, hogy a válság keltette aggodalom végre teljesen eloszlik. Taft már csak nagyon mérsékelt »törvényes« intézkedéseket hirdet programjában a trösztök

ellen és a világ urai, a trösztfejelmek talán bizni is fognak benne annyira, hogy ismét a forgalom és a vállalkozás csatornáiba terejék vagyonukat.

Egyik előkelő ipari egyesülésünk, a Fővárosi Malom-Egyesület üdvözölte e héten Chorin Ferenczet a magyar hadseregszállítások érdekében mondott delegációnális beszédéért. Valóban érdemes leszögezni az elmúlt delegációnális ülésszak egyetlen kimagaslóbb eredményét, annak konstatálását ugyanis, hogy a hadseregszállítások terén a magyar ipar győzedelmesen törtet előre. Mi, akik jóideig a »lovasnemzet« tradícióihoz hiven csupán a hadsereg loanyagát láttuk el, a »hadiszörnyek, gépfegyverek, torpedózuzók, torpedónaszádok« szállításában is bámulatosan rövid idő alatt jelentékeny eredményeket értünk el. A Weiss Manfréd ünneplése az egyik tanúsága volt ennek az eredménynek, a másik — amiről most kevesebb szó hangzott — az a dicséret, amelylyel a haditengerészet vezetői nyilvánosan és magánbeszélgetések során a »Danubius« szállításairól emlékeztek meg. Hosszu ipari tradíciók nyomán voltak csak képesek egybeült oly precíz és nagyszabásu alkotásokra, aminőket a »Danubius«, ez az izig-vérig magyar vállalat létrehozott. Vajjon azok, akik mindeddig csak frázisokkal tudták Magyarország függetlenségének ügyét szolgáltni, tudják-e kellően mérlegelni, hogy mennyivel közelebb vitték elveiket a megvalósításhoz azok, akik a belföldön állítják elő a legkompikáltabb szárazföldi és hadi műszereket? A Gábor Áron jóakarattal konstruált ágyui után a magyar hadiipar eljutott a »Danubius« tökéletes torpedóihoz. Ez valóban megerősíti bennünk annak a hitét, hogy a lovasnemzetből egyszer ipari nemzeti is lehet.

Rastignac.

Előle Leánykihásztó Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító intézet (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42.) Alapított 1863-ban. — F. 6v október havában 1,563.600.— K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,321.600 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 129.103 K 25 f fizetett ki. 1908. január 1-től október 31-ig bezárólag 16,691.500.— korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 14,353.000.— korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a f. évben 1,245.357 K 06 f és az intézet fennállása óta 13,643.242 K 97 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Fiatallány. Fájdalom, az újabb kabaret-irodalomban nem vagyunk annyira járatosak, hogy önnek megfelelő szerepet ajánlhatnánk. Nem gondolja, hogy valami szép irodalmi értékű költemény is megtenné azt a szolgálatot?

Láva. »Levetett sarukkal állok a szentély előtt...« Csak huzza fel barátom a csizmáját és menjen Isten hírével. Még meg találna hülni.

Vallomás. Puposok. Egyik sem közölhető.

Napok. Kissé furcsa. Azt mondja:

Ma nem tudok ember lenni,

Ma verseket írok.

Szeretem, ha ember nem vagyok.

Ma nem tudok ember lenni,

Ma érzek, sejtek, jövőbe látok.

Ma rettegek és reszketek és didergek, ma fázok.

Értjük; de talán befűthetne versével. Nem gondolja, hogy ez lenne a helyes megoldás?

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Csalódni emberi dolog, de nem okvetlenül kell. Ha e névre »Réthy« figyelünk, úgy nem csalódunk, hanem eredeti Pemete-fű-cukorkát kapunk 60 fillérért, még pedig egy kedvelt régi magyar háziiszert, mely köhögés, rekedtség és hurutos bántalmak sok ezer esetében oly kitűnően bevált. De vigyázzon, hogy a doboz és a cukorka minden darabján rajta legyen a »Réthy« név.

Califig

kellemes, hatásos hashajtószér
felnőtteknek és gyermekeknek
egyaránt.

Enyhe és biztos hashajtó, hatását
orvosok többszörösen kiprobálták, s
ezért a „Califig” néven ismert
Kaliforniai Fügeszörp tisztasága és
rendkívül jóhatású tulajdonságainál
fogva állandó vagy muló székrekedés,
emésztési zavarok és étvágytalanság
esetén orvosok által ajánlott, szívesen
használt szer. Különösen kell ügyelni
a Califig védjegyre.

Minden gyógyszerárban kapható.
Nagy üveg 3 kor., kis üveg 2 korona.

Téli fürdőkúra a Szt.-Lukácsfürdőben.

Természetes forró-meleg kénes forrástó a Thermál-
szálloda földszintjén, iszapborogatások, kő- és kád-
fürdők a Nagyszálloda földszintjén. Gondos pensió. A téli
fürdőévadra vonatkozó felvilágosítás végett forduljon

a budai Szent-Lukácsfürdő igazgatóságához.

Etvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY -forrás

szénsavval telített ásványvize. Legtisztább és legegészségesebb
asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes
szállításról árjegyzést és czimezze :

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

Gyermekek elismert, legkiválóbb tépszere a
PHOSPHATINE FALIÉRES

Kapható minden gyógyszerárban.

Egy nagy doboz ára 3 korona 80 fillér.

Főraktár: **ZOLTÁN BÉLA** gyógyszerár

Budapest, V., Szabadság-tér (N.-Korona-u. sarok).

Érdeklődőknek „ISMERTETŐFÜZET” díjtalanul.

BIZTOS ALAP

ANDRÉNYI
KÁLMÁN UTODAI
SEC
GARAD

ÜDÍTŐ FRISS SZAKEMBEREK
ZAMAT. ELISMERÉSE.

HAGYOMÁNYOS REMEK KIVÁLÓ
FRANCIA ILLAT. APRÓ GYÖNGY.

NAGY GONDDAL SZAKSZERŰ LEKIISMERETES SAJÁT MINTA-
MEGVALOGATOTT KEZELÉS. GONDOZÁS. SZERŰ
BOROK. SZÖLŐBIRTOK.

A MÁLNÁSI
Sicilia
GYÓGYVIZ.

A GÉGE, TOROK, TÜDŐ, GYOMOR,
BÉL, VESE, HÓLYAG HURDOS
BÁNTALMAINÁL FELÜLMULHATATLAN.

KAPHATÓ MINDENÜTT.

FŐ-
RAKTÁR: **BRÁZAY BUDAPEST**

MOST JELENT MEG UJ KIADÁSBAN

„A HÉT” szakácskönyve

Pályanyertes receptek

Tartalmazza a főúri és
polgári konyha összes
receptjeit, a magyar és
nemzetiségi vidékek spe-
ciális ételeinek leírását.

Ára diszkötés-
ben 5 korona.

Megrendelhető lapunk
kiadóhivatalában. ::